

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 28

ANDRA KAMMAREN

1963

16—17 oktober

Debatter m. m.

Onsdagen den 16 oktober

	Sid.
Hälsningsanförande	3
Meddelande ang. sammanträdestider	3
Interpellationer av:	
herr Heckscher ang. åldringsvården	4
herr Heckscher ang. spioneriaffären Wennerström.....	5
herr Ohlin ang. spioneriaffären Wennerström.....	8
herr Hedlund ang. spioneriaffären Wennerström	10
herr Larsson i Hedenäset ang. lärarbristen	12
herr Lindahl ang. spioneriaffären Wennerström	13
herr Carlsson i Huskvarna ang. pensionärernas ställning inom sjukförsäkringen	14
herr Elmwall ang. företagen omläggning av penningpolitiken.....	14
herr Elmwall ang. skydd för jordbruk och boskapsskötsel mot skada genom vattenförorening	15
herr Persson i Heden ang. skydd mot tömning av kloakvatten i sjöar och vattendrag	16
herr Ståhl ang. rymningarna från fångvårdsanstalterna.....	17
herr Larsson i Norderön ang. kommunernas engagemang i verksamhet för fritidsrekreation	18
herr Nilsson i Bästekille ang. statsbidraget till kommuner för skolskjutskostnader	19
herr Björkman ang. personalläget inom sjukvården	20
herr Björkman ang. utlandssvenskarnas rösträtt.....	21
herr Nilsson i Gävle ang. ytterligare arbetstidsförkortning	21
fru Ryding ang. omvårdnaden av de handikappade barnen	22
herr Palm ang. de svenska biståndsinsatserna till u-länderna.....	23
herr Alemyr ang. rymningarna från fångvårdsanstalterna.....	24

	Sid.
herr Spångberg ang. vissa militära flyghaverier.....	24
herr Börjesson i Falköping ang. rymningarna från fångvårdsanstal- terna.....	25
herr Fälldin ang. de svenska biståndsinsatserna till u-länderna ...	27
fru Boman ang. åtgärder för att bereda svenska utvandrare i Sov- jetunionen möjlighet att återvända till Sverige.....	28
fru Nettelbrandt ang. krisen inom sjukvården.....	29
herr Hagberg ang. ett kärnvapenfritt Norden	31
herr Holmberg ang. förflyttning till Norrbotten av LKAB:s huvud- kontor	32
herr von Friesen ang. åldringsvården.....	32

Torsdagen den 17 oktober

Interpellationer av:

herr Enskog ang. eftersläpningen i utbetalningen av folkpensions- förmåner	36
herr Enskog ang. utbildning av vissa värnpliktiga som beviljats uppskov med krigstjänstgöring i vanlig ordning	37
fröken Elmén ang. villkoren för anställande av partiellt arbetsföra inom statlig och statsunderstödd verksamhet	37
herr Broberg ang. beaktande av enskilda företags kapacitet vid prövningen av frågor om utbyggnad av statliga anläggningar på försvarets område	38
herr Eriksson i Bäckmora ang. taxesystemet för detaljdistribution av elektrisk kraft på landsbygden	39
fröken Karlsson ang. lärarbristen	41
herr Holmberg ang. en utbyggnad av hemvården för gamla.....	42
herr Wennerfors ang. övergången från alkoholstarka till alkohol- svagare drycker	43

Onsdagen den 16 oktober

Kl. 14.00

§ 1

Hälsningsanförande

Herr TALMANNEN öppnade sammanträdet med följande ord:

Jag hälsar kammarens ärade ledamöter välkomna till årets höstsession, som härmed förklaras öppnad.

§ 2

Herr talmannen meddelade, att herr Wedén, som vid kammarens sammanträde den 10 januari med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, samt herr Andersson i Ryggestad, som vid sammanträdet den 18 januari med läkarintyg styrkt sig vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen från och med den 14 januari tills vidare, denna dag åter intagit sina platser i kammaren.

§ 3

Herr talmannen meddelade, att herr Engkvist enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven från och med den 14 innevarande oktober tills vidare.

Herr Engkvist beviljades ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare.

§ 4

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 16 oktober—5 november för att som delegat för Sverige delta i Förenta Nationer-

nas adertonde generalförsamlings möte i New York.

Stockholm den 15 september 1963

Gunnar Helén

Till Riksdagens andra kammare

För fullgörande av uppdrag som medlem av den svenska FN-delegationen får jag härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet från riksdagens början tills vidare.

New York den 18 september 1963

Sten Wahlund

Till Riksdagens andra kammare

För fullgörande av uppdrag som medlem av den svenska FN-delegationen får jag härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet från riksdagens början tills vidare.

New York den 24 september 1963

Ingemund Bengtsson

Till Riksdagens andra kammare

Härmed anhålles om ledighet från riksdagsgöromålen fr. o. m. den 16 oktober t. o. m. den 26 oktober 1963 för utrikes resa.

Ingemarsgården, Jämtlands Sikås, den 27 september 1963

Elias Jönsson

Kammaren biföll dessa ansökningar.

§ 5

Meddelande ang. sammanträdestider

Herr TALMANNEN yttrade:

Till kammarens ledamöter har utdelats en plan för sammanträdena under tiden den 16 oktober—8 november 1963. Därav framgår bland annat att höstens

Interpellation ang. åldringsvården

»remissdebatt» kommer att hållas tisdagen den 29 oktober med eventuell fortsättning påföljande dag samt att endast ett arbetsplenium torde komma att anordnas under den tid planen avser. Detta sammanträde har utsatts till onsdagen den 6 november kl. 14.00.

I början av nästa vecka beräknas föreliggande sedvanliga, hela höstsessionen omfattande planer angående sammanträdestider och behandlingen i kamrarna av utskottsutlåtanden.

§ 6

Interpellation ang. åldringsvården

Ordet lämnades på begäran till

Herr HECKSCHER (h), som yttrade:

Herr talman! Vid föregående års höstriksdag efterlyste jag i en interpellation konkreta åtgärder från regeringens sida på åldringsvårdens område. Jag erinrade då också om vissa särskilda frågor av betydelse för de gamlas trivsel och för att ge dem en så ljus och bekymmersfri tillvaro som möjligt.

I sitt svar hänvisade socialministern endast till det pågående utredningsarbetet inom socialpolitiska kommittén. Han ansåg att utredningsarbetet på åldringsvårdens område bedrevs i lämpliga former och med den snabbhet som var påkallad och möjlig.

Den av statsrådet då återopade socialpolitiska kommittén har nyligen utgivit ett betänkande med titeln »Åldringsvårdens läge». Betänkandet är en redovisning och kartläggning. Det handlar främst om hur åldringarna bor och vilka möjligheter till vård och service de har — i sina hem, på ålderdomshem och i sjukvården. Några förslag till åtgärder framlägger kommittén däremot inte i detta betänkande, vilket emellertid åter bekräftar att åldringsvården försumrats och att svåra brister föreligger. Två områden, där situationen är ytterst allvarlig, är dels de

gamlas bostadsförhållanden, dels långtidssjukvården.

Vad först beträffar bostadsförhållandena framgår det av betänkandet, att inte mindre än 130 000 gamla bor i bostäder som saknar vatten och/eller avlopp. Detta antal utgör 17 % av samtliga åldringar. 105 000 åldringar (14 % av samtliga) bor i bostäder som endast har vatten och avlopp men inte centralvärme, WC eller än mindre badrum. Inte mindre än närmare $\frac{1}{3}$ av åldringarna bor sålunda i bostäder som på sin höjd har vatten och avlopp men inte WC, centralvärme eller de andra bekvämligheter, som numera anses utgöra ett självklart behov för varje permanent bostad. Anmärkningsvärt är också att ju äldre vederbörande är, desto sämre bor de. Endast ca 300 000 (eller 37 %) av åldringarna bor fullt modernt.

Enligt utredningen uppgick i april 1962 antalet vårdplatser för långtidssjuka vid landstingens och de landstingsfria städernas institutioner till 13 900. Om man härtill lägger de 3 800 vårdplatserna vid kommunala sjukhem blir antalet vårdplatser för långtidssjuka 17 700. Dessa platser täcker emellertid inte på långt när det aktuella behovet, och fram till 1965 torde praktiskt taget en fördubbling av platsantalet erfordras, om man tar hänsyn till såväl den nuvarande bristen som till de utbyggnader som erfordras på grund av att åldringarnas antal ökar varje år. Att läget än så länge något så när kunnat bemästras beror på att ett betydande antal långtidssjuka vistas på ålderdomshem, akutsjukhus eller mentalsjukhus. Samtidigt är det troligt att en omfattande förnyelse av äldre ålderdomshem kommer att bli erforderlig inom de närmaste åren.

Det bör emellertid understrykas, att vård på ålderdomshem eller sjukhus kan rekommenderas huvudsakligen i de fall, där vederbörande gamla behöver ständig vård eller mer än tillfällig hjälp. Såväl med hänsyn till de gam-

Interpellation ang. spioneriaffären Wennerström

las egna önskningsar som ur samhällets synpunkt talar eljest övervägande skäl för att den öppna vården ges bestämt företräde framför anstaltsvården. Detta förutsätter bl. a. en kraftig utbyggnad av hemsamaritverksamheten.

Av grundläggande betydelse för att förbättra åldringsvården är att det ökade personalbehovet kan tillgodoses. Här torde man inte kunna nå resultat utan att deltidsarbete tillämpas i mycket betydande utsträckning. Både möjligheterna därtill och personalrekryteringen i övrigt står i nära samband med löne- och skattevillkoren. Det torde finnas anledning att därvidlag pröva även nya vägar och vid behov bortse från kravet på full likhet i behandlingen av alla olika personalgrupper i offentlig tjänst.

Kommittén framhåller att den i sitt fortsatta arbete kommer att ta upp olika frågor som aktualiserats genom den gjorda kartläggningen och framlägga de förslag som kommittén anser påkallade. Även om kommittén möjligen skulle komma med förslag någon gång under år 1964 — vilket icke bestämt utlovats — torde det inte finnas något hopp om att dess förslag kan ge anledning till beslut i riksdagen förrän tidigast år 1965.

Detta är helt otillfredsställande. Det nödläge som konstaterats, liksom det snabbt växande antalet åldringar och ökningen i de högre åldersgrupperna bland dessa kräver mycket snara åtgärder, om man inte skall behöva riskera att en verklig katastrofsituation inträder i åldringsvården. Jag anser därför att man inte kan avvakta de förslag socialpolitiska kommittén vid någon icke fixerad tidpunkt kan väntas komma med utan omedelbart måste vidtaga åtgärder. Detta gäller särskilt de områden jag berört i interpellationen.

Vårdbehovet skulle vidare sannolikt kunna reduceras, om man hade möjlighet att motverka åldrandets speciella sjukdomar, kanske främst om man kun-

de komma fram till metoder att förebygga och lindra de sjukdomstillstånd som orsakas av förkalkning i blodkärlen och vissa andra med åldern sammanhängande sjukliga organförändringar. Det gäller här såväl förebyggande som botande och rehabiliterande verksamhet. Forskningen på dessa områden saknar erforderliga resurser, och det är en samhällets skyldighet att ställa sådana till förfogande.

Åberopande det anförda får jag an hålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande frågor:

1. Avser herr statsrådet att i anledning av de uppgifter om åldringarnas boendeförhållanden som framkommit i socialpolitiska kommitténs betänkande »Åldringsvårdens läge» till 1964 års riksdag komma med förslag som kan medföra avgörande förbättringar i de gamlas bostadsförhållanden?

2. Har herr statsrådet för avsikt att föreslå 1964 års riksdag åtgärder i syfte att få till stånd en väsentlig ökning av antalet platser inom långtidssjukvården?

3. Vilka åtgärder är herr statsrådet beredd att föreslå för att den geriatriska forskningen och utbildningen skall få förbättrade resurser och för att främja den kliniska verksamhet, som på detta område erfordras för att möta vårdbehovet inom åldringsvården?

Denna anhållan bordlades.

§ 7

Interpellation ang. spioneriaffären Wennerström

Ordet lämnades på begäran till

Herr HECKSCHER (h), som yttrade:
Herr talman! De skador som Stig Wennerströms långvariga och omfattande spionage vållat det svenska försvaret är stora och allvarliga. Hur stora

Interpellation ang. spioneriaffären Wennerström

skadorna är och vilka konsekvenser de kan tänkas få för det svenska försvaret, torde alltid bli mycket svårt att precisera t. o. m. sedan utredningsmaterialet lagts fram. De skador som spionaget vållat försvaret kan emellertid i långa stycken tänkas komma att förändra vissa av de förutsättningar som låg till grund för den år 1962 träffade försvarsöverenskommelsen — inte bara ekonomiskt sett utan också vad gäller planering och inköp av viss materiel.

Länge har det betraktats som en stor tillgång att de demokratiska partierna i vårt land tagit samfällt ansvar för svensk försvarspolitik. Har regeringen och de demokratiska oppositionspartierna hittills på detta sätt gemensamt slutit upp kring försvarspolitiken, bör detta ske också nu, när vårt försvar utsatts för allvarliga skador. De demokratiska partierna måste beredas möjlighet att pröva skadornas omfattning och de åtgärder som kan bli aktuella för deras avhjälpande sett mot bakgrunden av den försvarsöverenskommelse som 1962 träffades. Den försvarskommitté som då arbetade bör för detta ändamål återupplivas. Den skulle snabbt och utan någon längre förberedelse tid kunna påbörja sitt arbete och på relativt kort tid — vilket måste anses vara av största vikt — kunna slutföra sitt uppdrag.

Efter det Wennerströms spionage uppdagats och det visat sig att vissa regeringsledamöter under en mycket lång tid varit informerade om att Wennerström utgjort en säkerhetsrisk, har av naturliga skäl frågan om vilka åtgärder som för framtiden kan vidtas för att säkerställa ett bättre samarbete inom regeringen i säkerhetsfrågor aktualiserats.

Sedan regeringsrätten föreskrivit att de av vissa statsrådsledamöter till juristkommissionen ingivna promemoriorna angående de skilda regeringsledamöternas handläggning av ärendet skulle vara att anse som offentliga handlingar

och dessa sålunda kommit till allmänhetens kännedom, föreligger ett betydelsefullt material för bedömningen av hur ärendet före den 25 juni 1963 handlagts i regeringen. Det framgår därvid bl. a., att en medlem av regeringen, statsrådet Sven Andersson, redan »någon gång under 1959» av dels statspolisintendenten, dels chefen för vederbörande sektion i försvarsstaben under rättats om misstankarna mot Wennerström. I samband med att Wennerström 1961 ställdes till förfogande för vissa arbetsuppgifter i utrikesdepartementet underrättades dåvarande utrikesministern och följande år cheferna för inrikes- och justitiedepartementen, varjämte statsministern synes ha blivit erbjuden en föredragning, som likväl aldrig kom till stånd.

Statsrådspromemoriorna är med ett undantag — f. utrikesminister Undén — daterade samma dag och har enligt uppgift tillkommit efter samråd mellan regeringens berörda medlemmar. Redan detta är anmärkningsvärt. Sannolikt skulle materialet ha kunnat bli fullständigare, om regeringsmedlemmarna var för sig fått besvara kommissionens frågor och eventuella diskrepanser i deras uppgifter därefter fått ge anledning till att kompletterande uppgifter infordrats.

Innehållet i statsrådspromemoriorna är emellertid än mera anmärkningsvärt. Det framgår här bl. a., att samarbetet inom regeringen på tidigare stadier varit i hög grad ofullständigt, något som står i skarp kontrast mot det nära samarbetet som helt plötsligt blev aktuellt då uppgifterna till juristkommissionen skulle lämnas. Av promemoriorna framgår det vidare, att flera berörda statsrådsledamöter funnit det vara av underordnad betydelse att hålla sig under rättade om ärendets fortsatta utveckling, när de fått reda på att en hög befattningshavare med tjänstgöring inom Kungl. Maj:ts kansli var föremål för säkerhetstjänstens misstankar. Däremot

Interpellation ang. spioneriaffären Wennerström

föreligger alltså en högst betydande oklarhet i fråga om Wennerströms uppdrag i utrikesdepartementet, hur uppdraget ursprungligen preciserades, vad som sedan blev Wennerströms egentliga arbetsuppgift och på vad sätt Wennerströms arbetsuppgifter anknöt till förarbetena för den s. k. Undénplanen. Inte ens den tidpunkt, då Wennerström faktiskt övergick till att syssla med sina uppgifter i utrikesdepartementet, är klart angiven.

Ansvarsförhållandena inom regeringen har uppenbarligen i detta fall varit tämligen oklara. För säkerhetstjänsten ansvarar i första hand chefen för inrikesdepartementet. Denne synes icke ha blivit orienterad förrän på våren 1962, ungefär samtidigt med chefen för justitiedepartementet. Chefen för försvarsdepartementet, som underrättades om problemet tre år tidigare, tog därvid icke kontakt med någon av dessa sina kolleger och synes för sin del ha godkänt förslaget om Wennerströms placering i utrikesdepartementet innan utrikesministern blivit ordentligt underrättad om misstankarna mot denne. Statsministern förblev okunnig om vad som förekom. Samordningen inom regeringen och de direkta kontakterna mellan dess medlemmar tycks sålunda i detta ärende ha lämnat åtskilligt övrigt att önska. Det är vidare uppenbart, att säkerhetscheferna inom departementen hållits utanför. Sålunda underrättades utrikesdepartementets säkerhetschef, kabinetssekreteraren, tydligen inte om misstankarna mot Wennerström förrän denne redan under mera än ett år tjänstgjort i departementet.

Av det ovan anförda torde det klart framgå att den allvarliga spionaffären knappast med erforderlig omsorg handlagts av de berörda regeringsledamöterna. Dessa är ytterst ansvariga för att spionaffären tillåtits fortgå under så lång tid efter det de första misstankarna om Wennerström som säkerhetsrisk blev kända. Regeringen har också måst

medverka till att klarlägga orsakerna till att Wennerström under så lång tid varit i tillfälle att bedriva sin landsfientliga verksamhet. Därvid har regeringen stannat vid att lägga utredningen av själva ansvarsfrågan i händerna på en juristkommission, bestående av tre välmeriterade och framstående jurister. Det skall inte bestridas att dessa har särskilda förutsättningar att i egenkap av förhållanden klarlägga vad som brustit i fråga om övervakning och kontroll av Wennerströms tjänstgöringsförhållanden och möjligheter att införskaffa upplysningar om vårt försvar. Å andra sidan kan det inte begäras att juristkommissionen skall bedöma det parlamentariska ansvar som åvilar de särskilda instanser som haft att göra med handläggningen av ärendet sedan Wennerström utpekats som en säkerhetsrisk för landet. Detta måste av naturliga skäl bedömas av erfarna parlamentariker. Ett samarbete mellan jurister och parlamentariker, där de förra utövat ledningen av förhören och de senare tillhandahållit frågor som ur parlamentariska synpunkter borde framställas, skulle på ett helt annat sätt ha kunnat skapa klarhet i ämnet.

Utöver den del av utredningsarbetet, som bäst utföres av juridiska experter, föreligger därför en annan del, som endast kan handläggas av en parlamentarisk utredning. Denna bör i första hand bedöma var ansvaret ligger för att Wennerström under så avsevärd tid kunnat fortsätta sin landsskadliga verksamhet samt föreslå åtgärder, avsedda att för framtiden i möjligaste mån förhindra att händelser av detta slag upprepas.

Med anledning av det anförda anhäller jag om kammarens tillstånd att till hans excellens statsministern få framställa följande frågor:

1. Vilka åtgärder ämnar Ers Excellens vidtaga för att i den utsträckning så kan vara möjligt bota eller uppväga de skador som det svenska försvaret

Interpellation ang. spioneriaffären Wennerström

åsamkats genom Wennerströms spioneri?

2. Vill Ers Excellens meddela kamaren, vilka åtgärder som för framtiden planeras för att säkerställa ett bättre samarbete inom regeringen i säkerhetsfrågor?

3. Kommer Ers Excellens att medverka till att juristkommissionens undersökningar i Wennerströmsaffären kompletteras av en utredning som innefattar företrädare för samtliga demokratiska partier i riksdagen?

Denna anhållan bordlades.

§ 8**Interpellation ang. spioneriaffären Wennerström**

Ordet lämnades på begäran till

Herr OHLIN (fp), som yttrade:

Herr talman! Under riksdagens sommaruppehåll har det största och allvarligaste mot Sverige riktade spionage avslöjats, som utförts av en svensk medborgare. Spionaffären Wennerström väckte en omedelbar bestörtning hos alla. Det torde också vara ofrånkomligt att ett spionage av den omfattning som det nu uppdagade och som utförts under en följd av år av en av regeringen betrodd officer i nyckelposition, inte kan undgå att påverka allmänhetens förtroende för berörda centrala samhällsfunktioner. Den här angivna förtroendefrågan får inte komma i skymundan för andra problem som spionaget medfört.

Ett samhällsintresse av yttersta vikt kräver i en situation sådan som den nu uppkomna att åtgärder utan dröjsmål vidtages som är ägnade att återställa och upprätthålla förtroendet. Ur denna grundläggande synpunkt är det djupt beklagligt att regeringen inte omedelbart förklarat sig villig att medverka till en parlamentarisk undersöknings-

kommission för granskning och klarläggande av alla relevanta omständigheter i spionaffären. Regeringens avvisande inställning till de krav som framförts om en parlamentarisk undersökningskommission har inte varit ägnad att skapa lugn och förtroende kring de centrala samhällsintressen som det här gäller.

I stället valde regeringen — genom beslut den 28 juni i år — att tillsätta en uteslutande av juridisk expertis bestående undersökningskommission. Denna skall enligt regeringsbeslutet »dels utreda orsakerna till att den spioneriverksamhet vartill översten S. E. C. Wennerström erkänt sig skyldig kunnat fortgå under en lång följd av år, dels undersöka huruvida vad som därvid förekommit giver anledning till särskilda åtgärder i syfte att förebygga riskerna för brottslig verksamhet av dylik art».

De undersökningar som juristkommissionen skall göra är självfallet av mycket stort värde. Som åtgärd att komma till rätta med den grundläggande förtroendefrågan är tillsättandet av en juridisk expertkommission dock inte till fyllest. Det krävs dessutom en av parlamentariska representanter utförd prövning av vad som förekommit av betydelse för en bedömning av regeringens parlamentariska ansvar. För en sådan uppgift är tillsättandet av en juridisk expertutredning inte rätta tillvägagångssättet.

Genom en parlamentarisk utredning skulle allmänheten få bästa möjliga garanti för att allt som är väsentligt med hänsyn till regeringens ansvar, dess och myndigheternas handläggning av frågan samt förtroendets återställande, kommer till allmän kännedom, i den mån inte sekretesskäl av hänsyn till rikets säkerhet hindrar ett offentliggörande.

Dessutom skulle ett betydelsefullt material ställas till förfogande för konstitutionsutskottet som är det gransk-

Interpellation ang. spioneriaffären Wennerström

ningsorgan som riksdagen har till förfogande för bedömande av det parlamentariska ansvaret för viktiga eller underlåtna åtgärder från berörda statsråds sida. Ärendets omfattande beskaffenhet torde göra det svårt för konstitutionsutskottet att självt utföra det erforderliga undersökningsarbetet. Redan den omständigheten att konstitutionsutskottet kommer att ha en mångfald andra ärenden att samtidigt handlägga utgör ett starkt skäl för att icke belasta detta utskott ensamt med den parlamentariska undersökningen. Det stora antalet ledamöter i utskottet är en annan praktisk omständighet som talar i samma riktning. För en särskild parlamentarisk utredning talar också ytterligare ett viktigt skäl. Hinder torde visserligen inte föreligga för konstitutionsutskottet att inbjuda utanför utskottet stående personer för att av dem erhålla upplysningar. Men statsråd kan enligt 36 § i riksdagsordningen inte höras av utskottet. Det är av uppenbart intresse att möjligheten att inhämta kompletterande upplysningar direkt av berörda statsråd står öppen för en parlamentarisk utredning.

Vid två tidigare tillfällen har under senare tid händelser inträffat som föranlett tillsättande av parlamentariska undersökningskommissioner. År 1945 framkom att en byråinspektör vid statens utlänningskommission varit inblandad i en då upptäckt, olovlig underrättelseverksamhet, som närmast varit riktad mot flyktingar här i landet. Byråinspektören hade också varit anlitad av säkerhetstjänsten för särskilda uppdrag. För att skapa klarhet kring de då kritiserade förhållandena tillsattes en undersökningskommission med företrädare för samtliga i riksdagen representerade, demokratiska partier, den s. k. Sandlerkommissionen. Motsvarande förfarande tillämpades år 1950 för att klargöra myndigheternas åtgärder i den s. k. Kejneaffären.

Vid båda tillfällena var motivet för

tillsättandet av en parlamentarisk undersökningskommission att det gällde att bevara förtroendet för centrala samhällsfunktioner. I direktiven till Sandlerkommissionen hette det: »Då de av anmärkningarna berörda myndigheterna ha sådana åligganden, att ett orubbat förtroende från allmänhetens sida för myndigheternas oväld är oeftergivligt, synes en undersökning av nu angivna förhållanden vara påkallad.» Och i uppdraget till Kejnekommissionen uttalade dåvarande justitieminister Zetterberg: »Den utomordentliga vikten av att de rättsvårdande myndigheterna omfattas av medborgarnas fullständiga förtroende gör det angeläget att en utredning rörande myndigheternas förhållande i denna sak genomföres under medverkan av en allmän medborgerlig representation.»

Wennerströmaffären berör i eminent grad centrala samhällsfunktioner. Även här är det av utomordentlig vikt att medborgarnas fullständiga förtroende för dessa upprätthålles. En utredning bör därför också nu ske »under medverkan av en allmän medborgerlig representation».

Regeringen bör således enligt min mening ompröva sitt beslut att för närvarande inte medverka till att en parlamentarisk undersökningskommission tillsättes i Wennerströmaffären.

En sådan kommission bör utan ytterligare dröjsmål komma i arbete. I första hand bör den få omedelbar tillgång till det material som juristkommissionen insamlat. Den skall givetvis själv kunna införskaffa material, t. ex. genom att höra personer som befattat sig med eller haft anledning att befatta sig med den till Wennerström anknuten säkerhetsfrågan. Till viss del torde undersökningsarbetet kunna bedrivas parallellt med juristkommissionens. Den senares arbete, som avser andra bedömningar än den parlamentariska ansvaret, skall givetvis fortsätta.

Det ligger i sakens natur att båda

Interpellation ang. spioneriaffären Wennerström

kommissionernas arbete bör bedrivas skyndsamt.

Det bör slutligen vara möjligt för regeringen att lämna besked i den här väckta frågan vid den allmänna debatt som avses äga rum i riksdagens båda kamrar den 29 oktober.

Utan att avvakta vidare utredningar blir det naturligtvis tillfälle att denna dag i riksdagen debattera regeringens egendomligt passiva handläggning av Wennerströmsaken, vilken kort beskrivits i ett antal regeringsledamöters förklaringar till juristkommissionen.

Spionaffären Wennerström aktualiserar åtgärder för att reparera de skador som tillfogats rikets försvar. Omfattningen av dessa åtgärder och därav betingade kostnader kan inte överblickas på nuvarande stadium. Särskild undersökning pågår som bekant härom genom för ändamålet avdelad militär expertis. Det är angeläget att denna kartläggning sker så snabbt som möjligt.

Även om skadeverkningarna ännu icke helt kan överblickas, är det angeläget att en redovisning utan dröjsmål lämnas riksdagen eller vederbörligt utskott allteftersom de kostnadsmässiga konsekvenserna av vad som hittills uppdagats blir klarlagda. Att åtgärder omedelbart vidtas för att begränsa skadeverkningarna, utan att avvakta en sammanfattande redovisning av kostnaderna, är självfallet oundgängligt. Det arbete som pågår för försvarets löpande modernisering enligt av riksdagen fastlagda planer får emellertid inte eftersättas. På nuvarande stadium är det å andra sidan omöjligt att bedöma huruvida ifrågavarande försvarsplaner kan bli berörda av de försvarsåtgärder, som det nu uppdagade spioneriet kan göra nödvändiga. Skulle fråga uppkomma om revidering eller annan omläggning av betydelse av de fastlagda försvarsplanerna, förutsätter jag att dessa problem kommer att behandlas i samma ordning som tillämpats för planernas utarbetande, d. v. s. under medver-

kan av en parlamentarisk beredning. Den militära försvarsledningen måste givetvis ha sin uppmärksamhet riktad på detta problem. Ytterst bär självfallet försvarsministern och regeringen i övrigt ansvaret härför.

En redovisning för regeringens syn på här senast berörda problem är önskvärd.

Under hänvisning till det anförda anhålles om kammarens tillstånd att till statsministern få framställa följande frågor:

1. Vill regeringen medverka till att en undersökningskommission med företrädare för samtliga demokratiska partier i riksdagen omedelbart tillsättes med uppdrag att till upprätthållande av allmänhetens förtroende för berörda centrala samhällsfunktioner granska alla omständigheter i spioneriaffären Wennerström?

2. Vill herr statsministern — så långt ske kan inom ramen för nödvändiga, försvarspolitiskt betingade sekretesshänsyn — lämna en redovisning för vilka praktiska åtgärder som regeringen vidtagit eller eljest anser befogade i syfte att minska skadeverkningarna för rikets försvar av Wennerströms landsförändiska verksamhet?

Denna anhållan bordlades.

§ 9**Interpellation ang. spioneriaffären Wennerström**

Ordet lämnades på begäran till

Herr HEDLUND (cp), som yttrade:

Herr talman! Det hittills offentliggjorda materialet har visat att överste Stig Wennerström i stor omfattning utlämnat betydelsefulla uppgifter om vårt försvar. Det är naturligt, att denna olustiga spioneriaffär framkallat stark oro och förbittring hos allmänheten. Alla torde vara ense om att de skadeverk-

Interpellation ang. spioneriaffären Wennerström

ningar, som åstadkommits genom spioneriet, så långt möjligt och snarast måste elimineras liksom också om att eventuella brister i vår administration måste undanröjas, så att säkerheten kan garanteras på ett effektivt sätt.

Det är förstäeligt men beklagligt att undersökningen av Wennerströmaffären kommer att ta avsevärd tid. Juristkommissionens arbete kan enligt de uppgifter som lämnats inte beräknas vara avslutat förrän ett stycke in på nästa år. Därför är det angeläget, att under utredningens gång material, som kan ge allmänheten en bild av Wennerströmaffärens konsekvenser, så långt möjligt offentliggöres. Det måste också anses nödvändigt, att riksdagen snarast beredes tillfälle till en ingående debatt i frågan, inte minst gäller detta frågan om stärkandet av försvaret på punkter där detta kan ha utsatts för skadegörelse.

I den diskussion, som förts på det hittills tillgängliga materialet, har uppmärksamheten riktats särskilt på regeringens befattning med frågan. Detta är helt naturligt. Regeringen har det politiska ansvaret för handläggningen av Wennerströmaffären. Det tillkommer riksdagen att i den ordning, som grundlagen föreskriver, pröva regeringens ansvar. De uppgifter, som framkommit genom det hittills tillgängliga materialet, främst genom statsrådets promemorior till juristkommissionen, ger enligt min mening anledning till viss kritik mot handläggningen av frågan. Någon mera definitiv bedömning av ansvaret kan emellertid inte ske, förrän t. ex. de närmare omständigheterna kring Wennerströms placering i utrikesdepartementet och de uppgifter han där förelades eller skaffade sig klarlagts genom undersökning.

Det är såsom framhållits riksdagens uppgift att bedöma om regeringens handläggning av fallet Wennerström varit sådan, att rikets sannskyldiga nytta iakttagits. Vårt parlamentariska styrel-

sesystem innebär också förpliktelse för regeringen att lämna redovisning inför riksdagen. För riksdagens prövning av det politiska ansvaret måste det anses nödvändigt att juristkommissionens arbete kompletteras genom att företrädare för de demokratiska partierna beredes tillfälle till en ingående undersökning av Wennerströmaffären och omständigheterna kring densamma. Såsom utvecklingen blivit bör alltså enligt min mening en särskild parlamentarisk insyn snarast komma till stånd.

Omfattningen av de skador, som Wennerströms spioneri åsamkat vårt försvar, kan givetvis inte bedömas förrän undersökningsarbetet slutförts. Redan nu torde det emellertid stå klart, att skadeverkningarna har mycket stor räckvidd. Det är angeläget, att möjliga praktiska åtgärder i syfte att minska skadorna för vårt försvar snarast kommer till stånd. Jag förutsätter, att regeringen redan vidtagit vissa sådana åtgärder och överväger andra. Härmed åsyftar jag såväl rent försvarstekniska dispositioner som de konsekvenser i kostnadsökningar, som framstår som ofrånkomliga. Om — såsom man kan befara — spionaffären leder till att de fastställda riktlinjerna och kostnadsramarna för försvaret måste revideras, syns det erforderligt att frågan prövas av en parlamentarisk försvarsberedning.

Det är angeläget att riksdagen och allmänheten så långt möjligt hålles underrättade om utvecklingen på detta område även om någon fullständigare redovisning ännu inte kan lämnas. Det är också självklart, att nödvändiga försvarspolitiskt betingade sekretesshänsyn måste iakttagas. Men det vore, som nämnts, värdefullt om regeringen med beaktande av detta ville lämna riksdagen en redogörelse för de praktiska åtgärder som regeringen vidtagit eller anser nödvändiga i syfte att minska skadeverkningarna för vårt försvar.

Med anledning av vad jag här har anfört anhallar jag om kammarens till-

Interpellation ang. lärarbristen

stånd att till hans excellens statsministern rikta följande frågor:

1. Vill herr statsministern medverka till att representanter för de demokratiska partierna i riksdagen snarast beredes tillfälle till prövning av spionaffären Wennerström och omständigheterna kring densamma?

2. Vill herr statsministern så långt det är möjligt med hänsyn till den nödvändiga sekretessen lämna kammaren en redogörelse för olika praktiska åtgärder, som regeringen vidtagit eller finner erforderliga i syfte att minska de skador, som Wennerströms spioneri orsakat vår försvarsorganisation?

Denna anhållan bordlades.

§ 10**Interpellation ang. lärarbristen**

Ordet lämnades på begäran till

Herr LARSSON i Hedenäset (cp), som yttrade:

Herr talman! Rätt lång tid har inom vårt skolväsen rätt en betydande brist på lärare. Bristen, som inneburit att vissa tjänster fått upprätthållas av befattningshavare som saknat föreskriven behörighet, har varit särskilt utpräglad på vissa stadier och i vissa ämnen. Inte heller i fråga om geografisk fördelning är bristen likformig.

Inte minst med hänsyn till den utbyggnad och reformering av hela vårt skolväsen, som pågår eller skall påbörjas, är lärarbristen beklaglig. Vid 1962 års beslut angående grundskolan underströks med rätta lärarfrågans stora betydelse för ett framgångsrikt reformarbete. Samma synpunkt kan med fog göras gällande beträffande de förestående reformerna och utbyggnaderna beträffande gymnasier, fackskolor och yrkesutbildning. Kan inte lärarbristen bemästras finns risk att reformarbetet lider allvarligt men.

Vid ingången av innevarande läsår har förekommit uppgifter om att lärarbristen skulle vara större än tidigare. På vissa håll har det t. o. m. talats om alarmerande förhållanden. De närmare omständigheterna torde komma att belysas när resultatet föreligger av den skyndsamma undersökning av lärarbristens omfattning m. m. som nu genomföres av länskolnämnderna på ecklesiastikdepartementets föranstaltande.

Det är allmänt omvittnat att lärarproblemen blir särskilt besvärliga vid början av ett läsår på grund av att de lokala skolmyndigheterna tämligen oförmodat ställs inför uppgiften att fylla vakanser. Från den synpunkten vore det av värde om man kunde komma fram till en ordning som medför dels att ledigförklarade tjänster tillsätts på ett tidigare stadium, dels att besked om antagande till t. ex. utbildnings- eller fortbildningskurs lämnas vid sådan tidpunkt att längre tid står till förfogande för att fylla de vakanser som uppstår. Den nämnda undersökningen kan måhända ge viss vägledning i detta hänseende.

De åtgärder som kan vidtagas för att komma till rätta med lärarbristen är till betydande del av relativt långsiktig natur. Den nuvarande situationen synes dock ge anledning till att åtgärder vidtages för förbättringar i avvaktan på resultatet av mera långsiktiga åtgärder. Skolöverstyrelsen har i en särskild skrivelse föreslagit visa temporära åtgärder för att motverka den rådande bristen. Det vore av intresse att få belyst vilka åtgärder som kan och bör vidtagas på grundval av bl. a. den skrivelsen.

Beträffande mera långsiktiga åtgärder är det av särskilt intresse att få belyst hur den nämnda undersökningens resultat förhåller sig till de prognoser som gjorts beträffande lärartillgången. Även om undersökningen endast gäller situationen vid en viss tidpunkt innevarande läsår kan det vara möjligt att dra vissa slutsatser som kan vara av

Interpellation ang. spioneriaffären Wennerström

värde vid ställningstaganden rörande här berörda problem. En snar redovisning av undersökningens resultat och på grundval härav skyndsamma överväganden rörande vilka åtgärder som bör vidtagas bör enligt min mening komma till stånd.

Med hänvisning till det anförda anhålles om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få ställa följande frågor:

Är statsrådet villig att snarast möjligt redovisa resultatet av den undersökning rörande lärarbristens omfattning m. m. som nu genomföres av länskolnämnderna?

Är statsrådet villig att redovisa de åtgärder som på grundval av undersökningsresultatet och i övrigt bör vidtagas för att komma till rätta med lärarbristen?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Interpellation ang. spioneriaffären
Wennerström

Ordet lämnades på begäran till

Herr LINDAHL (s), som yttrade:

Herr talman! Hur pass omfattande är de skadeverkningar som åsamkats det svenska försvaret genom Wennerströms landsförrädiska verksamhet?

Denna fråga är föremål för en livlig debatt. Tiden närmast efter Wennerströms anhållande nämndes svindlande belopp, och skadeverkningarna betecknades som betydande. Medan ryktesfloran frodats har myndigheterna av sekretesskäl inte kunnat gå i svaromål. Detta torde ha varit en för försvaret olycklig utveckling. Överdrivna beskrivningar av skadeverkningarnas omfattning kan lätt leda till att många människor frågar sig om det över huvud taget går att upprätthålla ett svenskt försvar.

Tendensen att uppförstora denna sida av spionaffären har, glädjande nog, efter hand följts av en lugnare bedömning. FBU-rörelsens tidning Befäl har exempelvis konstaterat att tidigare uppgifter om att det skulle kosta miljardbelopp för att reparera de skador Wennerström orsakat är helt felaktiga.

Sedan har emellertid högerledaren professor Gunnar Heckscher i ett tal inför högerstudenterna vid Stockholms universitet enligt ett referat i Svenska Dagbladet den 5/10 framhållit att: »— De skador som tillfogats landets försvar av Wennerströms spionage är så stora, att det är uppenbart att de inte kan repareras inom den gällande försvarsbudgetens ram. Här krävs nya stora anslag om inte försvaret skall allvarligt försvagas. En tidigare relativt enkel militärspion åstadkom att anläggningar och utrustning måste ändras till en kostnad av en miljon kronor. Denna gång rör det sig med all sannolikhet om ett nio- kanske tiosiffrigt tal.»

Vid höstens befäls- och repetitionsövningar har enligt uppgift framhållits att det kan ta flera år innan skadeverkningarna något så när kan överblickas. Denna tidsutdräkt är beklaglig, ty det betyder att ryktesspridningen, som i hög grad skadar försvaret, kan komma att fortsätta.

Mot denna bakgrund vill jag till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet rikta följande frågor:

Kan statsrådet nu ge riksdagen närmare upplysningar om hur mycket spionaffären kommer att kosta Sverige?

Om så inte är fallet, när anser sig statsrådet kunna utlova besked i detta ärende?

Kan statsrådet redan nu kommentera det uppmärksammade uttalandet att det rör sig »med all sannolikhet om ett nio- kanske tiosiffrigt tal»?

Denna anhållan bordlades.

Interpellation ang. pensionärernas ställning inom sjukförsäkringen — Interpellation ang. företagen omläggning av penningpolitiken

§ 12

Interpellation ang. pensionärernas ställning inom sjukförsäkringen

Ordet lämnades på begäran till

Herr CARLSSON i Huskvarna (fp), som yttrade:

Herr talman! 1962 års riksdag fattade beslut om en förändring i pensionärernas ställning inom sjukförsäkringen. Tidigare gällde att ersättning för sjukhusvård utgick under 180 dagar och sjukpenning under 90 dagar för varje sjukdom för sig. Dessa regler var svåra att tillämpa. Det var inte lätt att bedöma om en sjukdom skulle betraktas som fristående eller ej. Därför ändrades reglerna. Nu gäller att ersättning för sjukhusvård och sjukpenning utgår under 180 dagar för alla sjukdomar sammantagna. När pensionären förbrukat de 180 dagarna kan han således inte längre få sådan ersättning.

Redan kort efter det att de nya bestämmelserna trätt i kraft yppades oro bland berörda pensionärer för att reglerna skulle visa sig otillfredsställande. Man befärade att många pensionärer skulle tvingas uppsöka socialvård sedan de förbrukat sin rätt till sjukersättning. Frågan togs upp i en interpellation från vårt håll i april i år. I svaret på interpellationen yttrade socialministern att det var för tidigt att överväga en lagändring och att 1961 års sjukförsäkringsutredning hade frågan inom sitt uppdrag.

Det har nu visat sig att de farhågor som i våras uttrycktes inte varit obefogade. Det skydd som den allmänna försäkringen ger pensionärerna i samband med sjukdom är långt ifrån tillräckligt. En skyndsam ändring av sjukförsäkringen på denna punkt efterlyses av allt fler pensionärer. Det borde vara möjligt att få en ändring till stånd redan vid nästa års vårriksdag.

Under hänvisning till den motive- ring som ovan anförts anholder jag om

kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till att förslag framläggs för nästa års vårriksdag om sådan ändring av lagen om allmän försäkring, att pensionärernas ställning inom sjukförsäkringen förbättras?

Denna anhållan bordlades.

§ 13

Interpellation ang. företagen omläggning av penningpolitiken

Ordet lämnades på begäran till

Herr ELMWALL (cp), som yttrade:

Herr talman! För företags och enskildas ekonomiska planering är det önskvärt att statsmakternas ekonomiska politik erhåller en konsekvent utformning och ej utmärkes av tvära kastningar från lätthet till åtstramning eller tvärtom. Särskilt viktigt är detta i fråga om penningpolitiken som har en avgörande inverkan på företagens möjlighet att realisera sina investeringsplaner.

En förutsättning för att det senaste långtidsprogrammets mål för produktionsökning — 4 procent per år för perioden 1960—1965 — skall kunna realiseras är att den privata investeringsverksamheten ökar väsentligt.

Sedan 1961 har emellertid den svenska industriens investeringar stagnerat eller till och med gått något tillbaka i stället för att planenligt öka. Jordbruket har även i stort sett, om man tar en något längre period, legat stilla, vilket reellt innebär tillbakagång.

Mot denna bakgrund ter sig den lättade penningpolitik med successiva diskontosänkningar som statsmakterna bedrev till och med våren 1963 som förklarlig och berättigad.

Sedan dess har en viss ehuru ännu så länge måttlig höjning av den eko-

Interpellation ang. skydd för jordbruk och boskapsskötsel mot skada genom vattenförorening

nomiska temperaturen ägt rum i vissa delar av vårt land. Orsaken torde till stor del vara att finna i att den offentliga byggnadsverksamheten fick alltför stort utrymme. Norrland till exempel torde dock ännu uppvisa en mer konstant arbetslöshet inom en del områden.

På senare tid har riksbanken genom att vägra vissa banker dagslån, t. ex. månadsskiftet september—oktober, verkställt en exceptionell skärpning av penningpolitiken, en skärpning som tvingat affärsbankerna till en mycket restriktiv behandling av nya låneansökningar. De tvåra kastningar i långivningen som åstadkommits är icke tillfredsställande ur näringslivets synpunkt. Onödig irritation åstadkommes och osäkerheten ökar.

Med anledning av vad i motiveringen anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få ställa följande fråga:

Ansvar statsrådet att den drastiska omläggningen av penningpolitiken står i samklang med långtidsprogrammets mål att öka den privata investeringsverksamheten för att därigenom höja den svenska produktionen och levnadsstandarden?

Denna anhållan bordlades.

§ 14**Interpellation ang. skydd för jordbruk och boskapsskötsel mot skada genom vattenförorening**

Ordet lämnades på begäran till

Herr ELMWALL (cp), som yttrade:

Herr talman! Våra sjöar och vattendrag förorenas i stigande omfattning genom avloppsvatten, varvid det visat sig, att avloppsvatten från samhällen spelar den avgörande rollen med hänsyn till föroreningen.

Den ökande föroreningen medför betydande skadeverkningar och olägenheter för inte minst boskapsskötseln. En ökad frekvens av boskapssjukdomar av allvarlig art har kunnat konstateras och med så långt gående sannolikhet, att den torde kunna betraktas som visshet, kunna sättas i förbindelse direkt med den ökande föroreningen av våra vattendrag.

Det torde kunna sägas, att från tätortsbebyggelse härrörande förorening med avloppsvatten medfört och fortgående medför en minskning i värdet av jordbruksegendomar. Vattentäkter, som sedan urminnes tid använts för egendomar, göres obrukbara och måste ersättas av dyrbara djupborrade anläggningar. Vid utlopp i sjöar av vattendrag som mottagit avloppsvatten från tätorter sker under vissa förutsättningar en uppslamning med åtföljande lukt som gör det omöjligt att vistas i närheten. Betesdjur kan ej släppas utan måste avstängas från vattendraget. Exempelen kan mångfaldigas.

Nu gällande vattenlag (kap. 8, § 38) stadgar visserligen, att vissa uppräknade slag av fabriker och inrättningar icke får anläggas, innan deras föroreningsfrågor blivit prövade enligt vattenlagen och att vissa andra slag av fabriker får anläggas först efter det anmälan i god tid gjorts hos statens vatteninspektion. Motsvarande gäller vid väsentlig ökning av avloppsvattenmängden eller väsentlig ändring av avloppsvattnets sammansättning eller av sättet för dess utsläppande. Skyldighet att göra anmälan till vatteninspektionen föreligger även i fråga om kloakvattenledning, avsedd för bebyggelse med mer än 200 invånare eller kasern, hotell, sjukhus eller därmed jämförlig inrättning, beräknad för mer än 200 personer. Anmälan skall också göras, innan utsläppande påbörjas av vissa såsom särskilt farliga bedömda arter av avloppsvatten, bl. a. obehandlat kloakvat-

Interpellation ang. skydd mot tömning av kloakvatten i sjöar och vattendrag

ten från tätbebyggelse, obehandlat kloakvatten, som innehåller avloppsvatten från vattenklosett, pressaft från siloanläggning, urin från djurstall samt i allmänhet också vassle, galvaniskt bad m. m. Hälsovårdsnämnden har i vissa fall befogenhet att medge att sådan anmälan underlåtes.

Vid den nuvarande praktiska tillämpningen av vattenlagen visar det sig tyvärr att man tämligen strängt övervakar de i och för sig obetydliga föroreningarna pressaft från siloanläggning och urin från djurstall liksom vissa livsmedelsindustrier, medan man däremot är synnerligen liberal med hänsyn till den farligaste av alla föroreningar, nämligen obehandlat kloakvatten.

Redan i vattenlagen kom utrerade fiskesynpunkter att bli dominerande med hänsyn till föroreningen av våra vattendrag. Detta förhållande har ytterligare poängterats vid den praktiska tillämpningen sedan vattenlagens tillkomst. Man talar över huvud taget endast om sådana nackdelar som »att fiskerinäring av större betydelse lider väsentligt förfång eller eljest allmänna intressen i avsevärd mån förnärmas». I dag befinner vi oss emellertid i det läget, att väsentligt mycket större värden står på spel. Tusentals enskilda jordbrukare lider betydande förluster, helt bortsett från de obehag som en förvandling av ett vackert vattendrag till en kloak innebär.

Vid planerandet av tätortsbebyggelse bör samtidigt reningsanläggningar för avloppsvattnet planeras och utföras. Dessa reningsanläggningar bör erhålla sådan effektivitet att planerad och eventuell framtida utbyggnad kan saneras. En förutsättning för inflyttning i en sådan ny bebyggelse bör vara att effektiv rening av kloakvattnet sker.

Med hänvisning till vad jag anfört anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet ställa följande fråga:

Ämnar herr statsrådet föreslå sådan

ändring av gällande lagstiftning, att jordbruk och boskapsskötsel erhåller samma skydd mot skada av vattenförorening som redan givits andra näringsgrenar och kommer i så fall härvid även frågan om förorening genom kloakvatten att beaktas?

Denna anhållan bordlades.

§ 15**Interpellation ang. skydd mot tömning av kloakvatten i sjöar och vattendrag**

Ordet lämnades på begäran till

Herr PERSSON i Heden (cp), som yttrade:

Herr talman! Det kan befaras, att tömning av kloakvatten i våra sjöar och vattendrag, särskilt om sjukvårdsinrättningar med otillräckliga reningsanläggningar är anslutna, medför epidemier, epizootier och ökad förekomst av parasiter.

Förekomsten av dynt hos slaktdjur, som betat på låglänta marker utmed vattendrag, i vilka utsläpp av kloakvatten sker utan fullständig rening, antyder att så är förhållandet. Det har även visats, att turister som rest utom landet vid sin hemkomst medför t. ex. salmonellabakterier. Uppstår sjukdomsfall eller t. o. m. större eller mindre epidemier och sjukvårdsinrättningarna saknar tillfredsställande reningsanläggningar kan denna smitta via vattendragen och kreaturen få en oerhörd spridning. Risken för våra centraliserade livsmedelsindustrier är uppenbar.

Men utom den direkta smittorisken uppkommer förlustrisker för producenter av livsmedel som via vattendragen får slaktdjur infekterade. Infekteras ett slakteri t. ex. av paratyfus blir förlusterna stora. Upptäckes att ett slaktdjur är infekterat av dynt föreskrives i regel tre veckors karantän med infrysning (djupfrysning). Detta medför stora kostnader för djurägaren.

Interpellation ang. rymningarna från fångvårdsanstalterna

Vad här i korthet anförts motiverar att kraven på utbyggda reningsanläggningar i första hand för tätorterna skärpes. Kloaksmittan från tätorterna är den allvarligaste föroreningsfaktorn och bör elimineras.

Med hänvisning till vad jag anförat anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder ämnar regeringen med ledning av under år 1963 och tidigare vunna erfarenheter vidtaga till skydd för allmänheten mot den smitta och för djurägarna mot de förluster som orsakas genom uttömning av kloakvatten i sjöar och vattendrag?

Denna anhållan bordlades.

§ 16**Interpellation ang. rymningarna från fångvårdsanstalterna**

Ordet lämnades på begäran till

Herr STÅHL (fp), som yttrade:

Herr talman! De många rymningar från fångvårdsanstalterna som skett under sommaren i år har väckt uppmärksamhet och skapat oro bland allmänheten. Av rymmarna har en inte ringa del varit farliga för annans person och egendom. Förbättrad säkerhet måste åstadkommas, givetvis inom ramen för human fångvård. Nuvarande tillstånd framstår såsom inhumant gentemot såväl de vårdbehövande som allmänheten.

År 1961 avvek 1 018 personer från fångvårdsanstalterna, motsvarande 5,9 procent av de s. k. rymningskapabla. År 1962 hade antalet rymmare stigit till 1 214 och procentsiffran till 6,8. Av alla tecken att döma kommer denna ökning att fortgå under 1963.

Det främsta skälet till det stora antalet rymningar tycks vara det ålderdomliga byggnadsbeståndet inom fångvår-

den. Mer än två tredjedelar av de slutna anstalterna består av föråldrade och delvis starkt nedslitna byggnader, som inte kan anses fylla kraven på säkerhet. Det har beräknats att flera tiotal miljoner kronor skulle behövas enbart för att reparera gallren vid fängelserna. Nuvarande galler består till stor del av löst gjutjärn, som kan sågas sönder på några minuter med rätt verktyg. Emellertid skulle en reparation enbart av gallren inte bli särskilt verkningsfull. Vid uppförandet av de äldre byggnaderna vägledades man av andra principer än nutidens krav på god fångvård. Dessa byggnader är olämpliga för modern straffverkställighet. Deras planlösning är oftast felaktig ur bevakningsteknisk synpunkt. Det är uppenbart, att en betydande utrangering av äldre byggnader måste genomföras och nybyggnad företagas. Om så sker kan man hoppas på en avsevärd förbättring av säkerheten vid anstalterna.

En skärpt bevakning vid anstalterna är också angelägen. Personalbristen synes för närvarande vara allvarlig. Personalen behöver således utökas. Vidare krävs en förbättrad personalutbildning i bevakningsteknik, självförsvar o. d. Ett förhållande som väckt stor uppmärksamhet är att otränade vikarier sätts in för bevakningsuppgifter under semestertid, då i regel de flesta rymningarna äger rum.

Med tanke på omfattningen av den senare tidens rymningar och de allvarliga våldsbrott som begåtts i samband med dem är det angeläget att åstadkomma en snabb förbättring av möjligheterna att förebygga rymningar. Vad som inträffat motiverar enligt min mening en särskild plan för sådana förebyggande åtgärder.

Under åberopande av den här anförda motiveringen hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till

Interpellation ang. kommunernas engagemang i verksamhet för fritidsrekreation

snara åtgärder för att — givetvis inom ramen för human fångvård — minska riskerna för rymningar från fångvårdsanstalterna?

Denna anhållan bordlades.

§ 17**Interpellation ang. kommunernas engagemang i verksamhet för fritidsrekreation**

Ordet lämnades på begäran till

Herr LARSSON i Norderön (cp), som yttrade:

Herr talman! Det har blivit en alltmer vanlig företeelse, att kommunerna engagerar sig för ordnande av fritidsbebyggelse och semesterbyar. Om verksamheten härvid gives en sådan uppläggning, att den inte avgränsas till kommunens egna medlemmar, har den ansetts falla utanför den kommunala kompetensen sådan denna är formulerad i gällande kommunallag. Den s. k. lokaliseringsprincipen innebär ju att angelägenheterna skall vara av betydelse för det egna kommunområdet och dess invånare.

Om en kommuns beslut om direkt engagemang i t. ex. en semesterby överklagas, torde det bli upphävt. Ett aktuellt exempel härpå finns från Hallens kommun i Jämtland. Hallens kommun hade beslutat att teckna aktier i ett aktiebolag, som skulle ha till uppgift att inom ett sportstugeområde exploatera tomter och anlägga en semesterby. Det angavs klart att semesterbyn skulle avse inte enbart kommunens egna medlemmar. När beslutet överklagades, fällde länsstyrelsen det utslaget, att åtgärden borde vara förenlig med den kommunala kompetensen, då den på ett ändamålsenligt sätt skulle främja utvecklingen av den för kommunen betydelsefulla turistnäringen, medan högsta instansen, regeringsrätten, upphävde beslutet med motiveringen att åtgärden var att betrakta som en med kommu-

nen som intressent bedriven rörelse inom turistväsendet.

Såsom framhållits är det en allmän företeelse att kommunerna direkt engagerar sig för semesterbyar och annan sådan verksamhet för fritidsrekreation och att härvid verksamheten inte avgränsas till enbart kommunens egna medlemmar. Situationen är alltså den att många kommuner är engagerade i en verksamhet, som enligt den högsta administrativa rättsinstansen faller utanför den kommunala kompetensen. Endast i undantagsfall synes sådana beslut bli överklagade och därmed upphävd.

För den kommunala affärsverksamheten bör den begränsningen gälla att den inte får inriktas på direkt företagarvinst och inte heller tränga in på områden, som bör vara förbehållna det privata näringslivet. Semesterbyar och liknande verksamhet för fritidsrekreation är givetvis ett område, där den privata företagsamheten i olika former bör anses ha angelägna uppgifter. Men samtidigt synes mig denna verksamhet ha en så stark social motivering, att samhället måste anses ha ett direkt ansvar på området. Om kommunen ordnar en semesterby för enbart kommunens egna medlemmar, faller åtgärden givetvis inom den kommunala kompetensen enligt nuvarande utformning. En sådan avgränsning kan emellertid i praktiken inte vara önskvärd för den rekreationsökande allmänheten. Skäl synes därför föreligga att lägga semesterbyverksamhet och liknande innanför den kommunala kompetensen även i de fall, då verksamheten inte avgränsas till kommunens egna medlemmar.

Naturligtvis måste alltid besvärliga gränsdragningsproblem uppstå i fråga om vad som bör anses falla inom den kommunala kompetensen. Det anses riktigt att kommunerna engagerar sig i t. ex. hotell- och restaurantrörelser. Givetvis kan sådan verksamhet inte avgränsas till enbart kommunens egna

Interpellation ang. statsbidraget till kommuner för skolskjutskostnader

medlemmar. Principiellt sett kan det inte sägas vara någon större skillnad mellan sådan verksamhet och semesterbyverksamhet. En vanlig företeelse är att kommunerna anlägger campingplatser, som väl i allmänhet torde avse andra än kommunens egna medlemmar. Detta torde inte anses falla utanför den kommunala kompetensen. Men principiellt sett är det svårt att över huvud taget finna någon skillnad mellan den verksamhet, som anläggande och drift av campingplats innebär, och t. ex. semesterbyverksamhet.

Under alla förhållanden måste det anses otillfredsställande, att det i fråga om semesterbyverksamhet och liknande pågår en utveckling i kommunerna, som i kommunala kretsar i allmänhet anses böra falla inom den kommunala kompetensen, medan samtidigt den högsta administrativa rättsinstansen i överensstämmelse med gällande kommunallag faller det utslaget, att verksamheten måste anses ligga utanför kommunernas kompetens.

Med hänvisning till vad jag anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet ställa följande fråga:

Är herr statsrådet mot bakgrunden av den utveckling som ägt rum i kommunerna beredd att låta ompröva den kommunala kompetensen i syfte att medge kommunerna rätt till engagemang i semesterbyar och annan verksamhet för fritidsrekreation även i de fall då verksamheten inte avgränsas till enbart kommunens egna medlemmar?

Denna anhållan bordlades.

§ 18**Interpellation ang. statsbidraget till kommuner för skolskjutskostnader**

Ordet lämnades på begäran till

Herr NILSSON i Bästekille (h), som yttrade:

Herr talman! Kommunernas kostnader för skolskjutsar var redan med förutvarande skolorganisation mera betungande för glesbefolkade kommuner än för tätortskommuner. Som man kunnat förutse har skolskjutskostnaderna, allteftersom den nya organisationen genomföres, ökats, särskilt i glesbygdskommuner där skolorna blivit färre och resvägarna längre.

För närvarande utgår statsbidrag till kommunerna i princip med 80 procent av kommunernas verkliga kostnader för skolskjutsar. Statsbidraget har emellertid maximerats till ett belopp som bestämmas av bidraget till inackordering i enskilt hem. När nu den nya skolorganisationen successivt genomföres, sker det allt oftare att maximeringsbestämelsen får aktualitet. Detta innebär givetvis att 80-procentregeln inte tillämpas och kommunens verkliga kostnader täckes med bidrag uppgående till mindre än 80 procent.

Enligt min uppfattning talar starka skäl för att maximeringen, det s. k. inackorderingstaket, tages bort. Visserligen skulle detta innebära att man accepterar att kostnaden för skolskjutsar överstiger kostnaderna för inackordering. Men förutom att glesbygdskommunerna får en bättre täckning av sina kostnader uppnår man kanske att barnen i större utsträckning får bo hemma. Det är ett värde som inte kan bortses från.

Med stöd av vad som anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få rikta följande fråga:

Är herr statsrådet villig att medverka till ett borttagande av den regel som maximerar statsbidraget till kommunerna för skolskjutskostnader till belopp som bestämmas av bidraget till inackordering i enskilt hem?

Denna anhållan bordlades.

§ 19

Interpellation ang. personalläget inom sjukvården

Ordet lämnades på begäran till

Herr BJÖRKMAN (h), som yttrade:

Herr talman! I likhet med vad som varit fallet under tidigare år har även under den gångna sommaren ett stort antal sjukhusavdelningar varit stängda. Enligt en av medicinalstyrelsen i juli gjord undersökning uppgick antalet stängda vårdplatser till 14 350 eller 31 procent av totala antalet. Stängningen berodde delvis på den rutinmässiga s. k. sommarvädningen av lokalerna, delvis på reparationer och ombyggnader. Men bristen på personal, särskilt sjuksköterskor, var den dominerande orsaken. Av stängda vårdplatser var 4 904 eller 34 procent — vilket var 7 procent mer än vid samma tillfälle föregående år — att tillskriva denna omständighet. Ytterligare över 5 400 vårdplatser var stängda på grund av personalbrist i kombination med andra orsaker. Visserligen är tillströmningen av patienter regelmässigt mindre under sommarmånaderna, men personalbristen har inneburit svåra påfrestningar för såväl de vårdbehövande som för dem som har ansvaret för att verksamheten hålles i gång i tillräcklig omfattning även under denna tid. Genomsnittligt för samtliga lasarett har alla vårdplatser icke helt tagits i anspråk, men bilden är icke enhetlig. Vid många lasarett har det varit fullbelagt eller överbelagt.

En oavbruten utbyggnad av sjukvården pågår, vilket kommer att medföra en växande efterfrågan på personal. Redan nu finns många sjukhusavdelningar som icke kunnat öppnas på grund av personalbrist. Enligt uppgift skulle 46 miljoner vara investerade i avdelningar som icke utnyttjas för avsett ändamål. Den längre semestern kommer att ställa än större anspråk på personalresurserna. Det kan nämnas att enbart arbetstidsförkortningen under åren

1958—1960 krävde 1 000 nya sjukskötersketjänster.

Olika åtgärder har under senare år vidtagits för att bemästra krisen inom sjukvården. Utbildningskapaciteten för sjuksköterskor har ökat, särskild utbildning har ordnats för att avlasta arbetsuppgifter från eller ersätta utbildade sköterskor, omfördelning av arbetsuppgifterna har genomförts etc. Men avgången från yrket är stor. Självfallet spelar löne- och skattefrågorna en betydande roll för rekrytering till och kvarstannande i yrket. Försök att stimulera sjuksköterskor, som lämnat sin tjänst, att återinträda har icke givit resultat, sannolikt därför att den behållna inkomsten icke står i rimlig proportion till den erbjudna ersättningen och av tjänsten föranledda kostnader. Lönesystemet är för stelt och ger icke tillräckligt utrymme för rimlig ersättning till den kvalificerade arbetskraft som är villig att äta sig exempelvis deltidstjänst eller tjänst under viss tid. En objektiv arbetsvärdering skulle ge underlag för en differentiering av ersättningen efter utbildning, arbetsuppgifter och ansvar. Ett väsentligt hinder för rekryteringen utgör den obekväma arbetstiden. Särskilt i storstäderna med dess ofta långa avstånd till bostaden har sjuksköterskorna icke någon större glädje av några håltimmar mitt på dagen. På vissa håll har man övergått till 3-skiftssystem, och erfarenheterna synes vara goda. Det borde vara möjligt att mera allmänt pröva detta system.

Någon väsentlig förbättring i fråga om tillgången på personal inom vårdområdena synes, trots de åtgärder som vidtagits, icke ha inträtt och framtiden medför nya krav. För att komma till rätta med förhållandena måste man frigöra sig från konventionella och invanda föreställningar och söka sig fram på andra vägar.

Under åberopande av vad här anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande frågor:

Interpellation ang. utlandssvenskarnas rösträtt — Interpellation ang. ytterligare arbetstidsförkortning

1. Vill herr statsrådet lämna kammaren en redogörelse för det aktuella personalläget inom sjukvården?

2. Har herr statsrådet för avsikt att vidtaga ytterligare åtgärder för att på längre sikt möta det växande behovet av vårdpersonal?

Denna anhållan bordlades.

§ 20**Interpellation ang. utlandssvenskarnas rösträtt**

Ordet lämnades på begäran till

Herr BJÖRKMAN (h), som yttrade:

Herr talman! Frågan om utlandssvenskarnas rösträtt har under de gångna decennierna upprepade gånger tagits upp i riksdagen i motioner och interpellationer. I april 1962 framlade 1955 års valutredning ett betänkande i ärendet. Enligt detta skulle utlandssvenskarnas rösträtt begränsas till att gälla val till riksdagens andra kammare. Efter remissbehandlingen tillkallades i januari i år en särskild utredningsman för att fullfölja frågans lösning. Utredningen skulle bedrivas med skyndsamhet.

Skall det bli möjligt för utlandssvenskarna att utöva sin rösträtt vid 1964 års val till andra kammaren, synes frågan behöva avgöras vid innevarande års riksdag. I annat fall torde det komma att dröja ytterligare fyra år innan utlandssvenskarna kan få utöva denna grundläggande medborgerliga rättighet.

Under återopande av vad jag här anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få ställa följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att under innevarande höstsession förelä-

ga riksdagen proposition om utlandssvenskarnas rösträtt?

Denna anhållan bordlades.

§ 21**Interpellation ang. ytterligare arbetstidsförkortning**

Ordet lämnades på begäran till

Herr NILSSON i Gävle (k), som yttrade:

Herr talman! Beslutet vid årets riksdag om ytterligare utredning av frågan om arbetstidsförkortning erkände betydelsen av denna viktiga frågas lösning. Enligt en ganska samstämmig mening var frågan mogen för ett omedelbart avgörande. En ny utredning får enligt löntagarnas mening inte förhåla en lösning. Mängden av fackliga uttalanden i syfte att påskynda den tillsatta utredningens arbete vittnar väl taligt om att en arbetstidsförkortning ned till 40 timmar betraktas av de närmast berörda som ett dagsaktuellt krav, som icke får ställas på en oviss framtid.

Direktiven för den tillsatta utredningen är hållna i vaga och svävande ordalag. Där finns ingen tidsbestämning för utredningens slutförande och ingen antydning om att ärendet bör betraktas som brådskande. Till skillnad från direktiven för den av dåvarande socialminister Sträng år 1954 tillsatta arbetstidsutredningen finns heller ingenting nämnt om målsättningen, 40 timmars arbetsvecka. I statsrådet Strängs direktiv uttalades oförbehållsamt, att »man bör sikta på en normal arbetstid av 40 timmar per vecka som ett mål för strävandena på arbetstidens område».

Förklaringen kan måhända ligga i att socialministern förefaller att inte vara övertygad om nödvändigheten av

Interpellation ang. omvårdnaden av de handikappade barnen

en arbetstidsförkortning. Han framhåller sålunda i direktiven att »med de arbetsförhållanden som nu råder i vårt land blir spørgsmålet om ytterligare arbetstidsförkortning generellt sett mindre en fråga om vad som är erforderligt och önskvärt ur hälsosynpunkt än en ekonomisk avvägningsfråga». För nio år sedan förklarade statsrådet Sträng, »att det uppdrivna tempot i industrien och trafiken, ackordsjakt, enformighet och skiftarbete motiverar mera avkoppling från arbetet än hittills». Det är orimligt förutsätta att förhållandena i detta avseende förbättrats. Det ständigt ökade antalet arbetare och andra löntagare som fysiskt och psykiskt förlitas av jakt och hets i arbetet omvittnar att arbetstidsförhållandena ingalunda motiverar här åberopade uttalande i årets direktiv. Visserligen har en arbetstidsförkortning ner till 45 timmar per arbetsvecka genomförts, men samtidigt har arbetsjaktet ytterligare ökat.

Frågor om skydd av arbetskraften bör över huvud taget icke göras till föremål för krassa ekonomiska överväganden. Farhågor för de samhällsekonomiska konsekvenserna har alltid framförts av motståndarna till aktuella sociala reformer. Det räcker härvidlag att erinra om vad som skedde då 8-timmarsdagen på sin tid genomfördes och senare när ATP aktualiserades. Den ödeläggelse av ekonomin som då förutspåddes har inte inträffat.

En arbetstidsreglering har den dubbla uppgiften att skydda arbetskraften mot de nedbrytande verkningarna av ett jäktigt och slitsamt arbete och att tillförsäkra den ett bestämt mått av fritid och vila. Ur skyddssynpunkt har den på senare tid genomförda arbetstidsförkortningen haft betydelse, men å andra sidan har arbetsjaktet ökat ytterligare och stora förluster i fritid uppstått genom de allt längre reseavstånden mellan arbetsplatsen och hemmet. Ofta uppgår tiden för färderna till och från arbetsplatsen till 2—3 tim-

mar per dag — i vissa fall t. o. m. mera. Bortovaron från hemmet på grund av arbete är i hundratusentals fall 10—11 timmar per dag. Också dessa omständigheter måste tas i beräkningen vid bedömandet av frågan om ytterligare arbetstidsförkortning.

En minskning av arbetstiden till 40 timmar i veckan bör därför bedömas som högaktuell och utredningen härom påskyndas.

Med vad jag anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande fråga:

Kan det förväntas att statsrådet vidtar åtgärder i syfte att påskynda utredningen om arbetstidsförkortning, så att förslag kan föreläggas nästa års höstriktsdag?

Denna anhållan bordlades.

§ 22**Interpellation ang. omvårdnaden av de handikappade barnen**

Ordet lämnades på begäran till

Fru RYDING (k), som yttrade:

Herr talman! I förhållande till de friska barnen är de handikappade barnen i Sverige mycket missgynnade. Även om det är en liten grupp måste de få samma rättigheter och möjligheter som andra barn i vårt land. För de friska barnen ordnas barndaghem, lekskolor, skolskjutsar, skoltandvård, idrottsplatser och simanläggningar m. m., men de handikappade ställs utanför. Inte heller får de ordnad skolgång, och för t. ex. cp-barn, som många gånger visar sig äga hög intelligens, måste det kännas bittert att ofta behandlas som efterblivna.

För de handikappades familjer blir bördan alltför betungande. Stora ekonomiska uppostringar från familjens sida hjälper inte, då såväl psykisk som fysisk press blir övermäktig.

Interpellation ang. de svenska biståndsinsatserna till u-länderna

Medan vi håller på att ordna för de friska barnen på bästa sätt blir de handikappade ofta bortglömda. Det får inte vara som det nu är, att dessa barn i alltför hög grad måste lita till olika organisationers ofta behjärtansvärda insatser för att de skall kunna erhålla en del av de rättigheter som tillkommer andra svenska barn. Situationen för de handikappade barnen är i stället sådan att en alldeles extra omsorg är motiverad, så att de kan få hjälp att utveckla sig efter sin särart och bli någorlunda likställda med de friska barnen.

Det är därför på hög tid att ställa tillräckliga resurser av ekonomisk och annan art till förfogande för forskning, utbyggnad av tekniska hjälpmedel och för skapandet av lämpliga miljöer för dessa handikappade barn. Det av socialpolitiska kommittén nyligen framlagda förslaget om införandet av vårdbidrag till handikappade barn upp till en ålder av 16 år och till ett belopp av 2 000 kronor innebär en värdefull hjälp till såväl barnen som de föräldrar det här rör sig om.

Med hänvisning till det angelägna i en snar lösning av denna fråga ber jag att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande fråga:

Har statsrådet för avsikt att med tanke på behovet av en långt starkare omvårdnad av de handikappade barnen från samhällets sida redan till 1964 års riksdag framlägga förslag i sådant syfte?

Denna anhållan bordlades.

§ 23**Interpellation ang. de svenska biståndsinsatserna till u-länderna**

Ordet lämnades på begäran till

Herr PALM (h), som yttrade:

Herr talman! När biståndsinsatserna till u-länderna samordnades genom till-

komsten av nämnden för internationellt bistånd (NIB) ansågs detta innebära en organisatorisk förbättring. I Kungl. Maj:ts proposition nr 100 (1962) framhölls bl. a. att upprättandet av NIB innebar »att resurser för planering och administration av väsentligt utbyggd bilateral biståndsverksamhet skapats». Redan vid nämndens tillkomst fanns det dock anledning att misstänka att det vid personalrekryteringen inte togs tillbörlig hänsyn till behovet av administrativ och organisatorisk expertis. Formen för personalrekryteringen uppmärksammades i en fråga, som jag riktade till statsrådet Lindström i andra kammaren i januari månad 1962 och som utlöste debatt i samband med frågans besvarande.

NIB har nu varit i verksamhet under snart två år. Oroande uppgifter har lämnats om det sätt på vilket nämnden fungerat under denna tid. Den största uppmärksamheten har riktats mot biståndsprojekt av skilda slag i Algeriet, Pakistan och Etiopien, där i samtliga fall bakslag inregistrerats för verksamheten. Vad familjeplaneringen i Pakistan beträffar har denna uppmärksamhets redan under vårriksdagen. Även förhållandena inom NIB:s centrala organisation har utsatts för hård kritik. Denna har aktualiserats i samband med den personalavgång inte minst av kvalificerade befattningshavare, som förekommit inom NIB. Det har också förekommit kritik mot försök till hemlighållande av uppgifter, som belyst brister inom verksamheten. Att allt inte varit väl beställt framgår bl. a. därav att statsrådet Lindström i en tidningsartikel indirekt medgivit att det brustit här och var i NIB:s kontakter med fältarbetarna, att brevväxlingen hakat upp sig och att beslut kunnat bli klumpigt handlagda.

Åberopande det anförda anhåller jag om kammarens medgivande att till statsrådet Ulla Lindström få rikta följande frågor om den svenska bistånds-

Interpellation ang. rymningarna från fångvårdsanstalterna — Interpellation ang. vissa militära flyghaverier

verksamhetens utformning och om det sätt på vilket denna handlagts inom NIB:

1) Vill statsrådet ge kammaren en redogörelse för i vilka avseenden de här påtalade förhållandena kan härledas ur bristfällig organisation av verksamheten?

2) Anser statsrådet att det vid tillkomsten av NIB togs nödig hänsyn till behovet av organisatorisk expertis i nämndens ledning?

3) Är det riktigt att gynnsamma uppgifter publicerats om de resultat, som uppnåtts vid »mönstergården» i Algeriet, medan därvarande platschefs nödropp till NIB om kaotiska förhållanden förtigits?

4) Är orsakerna till det avbrutna elprojektet i Etiopien av ekonomisk eller politisk art?

5) Har NIB:s insatser för familjeplaneringsarbetet i Pakistan varit effektiva och välplanerade?

6) Anser statsrådet att det utredningsarbete som inletts bör bedrivas utan parlamentariskt inslag?

Denna anhållan bordlades.

§ 24**Interpellation ang. rymningarna från fångvårdsanstalterna**

Ordet lämnades på begäran till

Herr ALEMYR (s), som yttrade:

Herr talman! Under sommaren har några uppmärksammade fall av rymning från fångvårdsanstalter förekommit. Då det i ett par fall rört sig om i hög grad vådliga interner har av naturliga skäl pressen och allmänheten visat rymningarna stort intresse. Det torde vara angeläget att det för fångvården ansvariga statsrådet i riksdagen meddelar sin uppfattning om vilka åtgärder som kan och bör vidtagas för att så långt som möjligt förhindra rym-

ning från fångvårdens slutna anstalter.

Jag anhåller sålunda om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande interpellation:

Vill statsrådet lämna kammaren en redogörelse för vilka åtgärder som statsrådet bedömer nödvändiga för att minska riskerna för rymning från de slutna fångvårdsanstalterna?

Denna anhållan bordlades.

§ 25**Interpellation ang. vissa militära flyghaverier**

Ordet lämnades på begäran till

Herr SPÅNGBERG (s), som yttrade:

Herr talman! I samband med militärövningarna 20 september—4 oktober havererade ett flertal flygplan och helikoptrar, varvid 13 flygare och en TV-reporter omkom. Något fel på flygplanen, som kunnat bidra till olyckorna, har ej funnits. Flyghaverierna torde därför få anses som en konsekvens av den organisationsform och de metoder som anbefallts. Militärledningen har åberopat »den mänskliga faktorn... ödets nyck... det är inte första gången en serie med påföljande haverier inträffat» o. s. v.

Sedan år 1958 har en mängd flygplan havererat varje år. Under samma tid har 162 flygare dödats. Om flygare som ej dödats omedelbart i sammanhang med haverierna avlidit senare till följd av skador vid olyckan, och hur många som invaliderats, föreligger inga uppgifter.

Det vore av värde om försvarsministern kunde lämna en utförlig redogörelse om orsakerna till haverierna och över de verkliga kostnaderna och förlusterna. Förlusten av en människas liv kan inte ges ekonomiska beräkningar. Men kostnaderna för utbildning av fly-

Interpellation ang. rymningarna från fångvårdsanstalterna

gare uppgår till hundratusentals kronor. Ersättningar och övriga kostnader torde uppgå till betydande belopp. Tillverkning av ett flygplan går till miljonbelopp. Även om det ingår i den militära beräkningen att flygplan finns i överflöd, och att de på mycket kort tid skall skrotas ner, måste dock riksdagen som anslagsgivare räkna med verkliga värden. Riksdagen bör erhålla en fullständig redogörelse över här påtalade förhållanden.

Med hänvisning till det här anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande spörsmål:

Är statsrådet i tillfälle att lämna en redogörelse över förluster av liv och materiel samt över kostnader som orsakats av eller kommer som en följd av de flyghaverier, som inträffat under tiden 20 september—4 oktober, däri inberäknat utbildning av flygare, ersättning till efterlevande, materiella värden och övriga kostnader, även sådana som icke bestrides av försvarsanslaget, men uppstått som en följd av flygolyckorna?

Denna anhållan bordlades.

§ 26**Interpellation ang. rymningarna från fångvårdsanstalterna**

Ordet lämnades på begäran till

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp), som yttrade:

Herr talman! Den senaste tidens omfattande rymningar från fängelser och säkerhetsanstalter är ägnade att inge allvarliga farhågor. I somras rymde exempelvis inte mindre än nio interner från två fängelser på två dagar. Ofta är det frågan om farliga vaneförbrytare och grova våldsverkare, som genom sin självtagna frihet skapar otrygghet och oro hos allmänheten, inte minst hos avlägset boende gamlingar och ensamstå-

ende. Stölder, rån, misshandel, ja t. o. m. mord har blivit följden efter sådana rymningar.

Enligt tillgängliga uppgifter var antalet intagna på fångvårdsanstalterna:

den 1 januari 1961: 4 667

den 1 januari 1962: 4 909

den 1 september 1963: 4 913

Beträffande de s. k. rymningskapabla (intagna per den 1/1) plus under året nyintagna kan följande siffror redovisas:

1961: 17 217

1962: 17 779

Antalet rymningar var:

1961: 1 006, varav från slutan stalt 819.

1962: 1 214, varav från slutan stalt 642.

Under juli månad i år var antalet rymningar 123, varav från slutan stalt 67 och från öppen anstalt 56. Av dessa 123 rymningar hade 60 ägt rum i samband med permission. Antalet beviljade permissioner under juli månad uppgick till 501, varav från slutan stalt 284 och från öppen anstalt 217.

Under augusti i år rymde 116 interner, varav 50 direkt från anstalt och 66 i samband med permission. Beviljade permissioner under månaden uppgick till 458.

Under fjolåret gjorde sig alltså inte mindre än 1 214 interner skyldiga till rymning. Det är mot bakgrunden av de siffror som redovisats ett anmärkningsvärt stort antal. Det måste också uppmärksammas att cirka hälften av rymningarna ägt rum i samband med permission. Under den senaste tiden torde rymningsfrekvensen i varje fall inte ha varit i avtagande. Den 1 juli i år befann sig 135 rymlingar alltså på fri fot. I många fall utgör dessa rymlingar, såsom framhållits, ett hot mot allmänhetens säkerhet. Den ständiga jakten efter dem medför givetvis också ökade kostnader för samhället. Vad som förekommit ger anledning till antagande att det föreligger allvarliga brister i själva

Interpellation ang. rymningarna från fångvårdsanstalterna

systemet för interneringen och övervakningen.

1945 års straffverkställighetsreform var ett led i en strävan till en mera human och med vår rättsuppfattning överensstämmande fångvårdslagstiftning. Fängelsestraffet är dock — och måste givetvis vara — en högst väsentlig inskränkning i en människas frihet och integritet. Men avsikten är ju att straffet skall återföra vederbörande till ett lagbundet liv och till en livsföring, där man tager största möjliga hänsyn till medmänniskors liv och egendom. Naturligtvis måste man inom fångvården räkna med att man aldrig helt kan komma ifrån rymningar och rymningstendenser. Men detta måste mötas med en sådan organisation, att rymningarna så långt möjligt kan förhindras.

Såsom framhållits förekommer rymningarna i mycket stor utsträckning i samband med permission. Generellt torde väl gälla, att sådana rymmare inte är lika samhällsfarliga som utbrytningsrymmarna. Det förekommer dock, att även permissionsrymmare begår nya och ofta allvarliga brott, som medför skada och otrygghet för allmänheten. Permissionen bör otvivelaktigt anses vara av betydelse för strävandena att återföra internen till en normal livsföring. Men permissionen bör inte betraktas som en självklar rättighet utan snarare som en belöning till internen för ett korrekt uppförande. Med den stora rymningsfrekvensen vid permissionerna måste man emellertid ifrågasätta om inte större restriktivitet är nödvändig. Som villkor för permission bör gälla, att internen uppfört sig på sådant sätt, att anstaltsledningen verkligen kan anse sig ha anledning att lita på att han inte missbrukar den frihet, som medges genom permissionen. Större säkerhet skulle väl också kunna uppnås genom obligatoriskt meddelande till polismyndigheten i internens hemort eller den ort, som han angivit som mål för permissionen. En motsvarande ök-

ning av noggrannheten i bedömningen torde också vara nödvändig i fråga om den s. k. frigången och besöksrätten.

Viktigast måste dock anses vara att övervakningen i speciellt de slutna anstalterna blir effektivare. I det sammanhanget skall också innefattas transporterna av fångar, såsom från den ena anstalten till den andra, transport för inställelse vid rättegång, för läkarbesök o. s. v. Vid sådana tillfällen har en hel del rymningar förekommit. Nu kan man kanske inte tänka sig att fångvården med den inriktning som man vill ge den helt kan undgå rymningar. Men man måste ju eftersträva att göra anstalterna så rymningssäkra som möjligt.

Jag är väl medveten om de svårigheter som möter på området. Många av fängelserna är omoderna och föga anpassade för de krav, som den moderna fångvården ställer. Man har personalbrist, och det finns också behov av en effektivare personalutbildning. En upprustning av fångvården är nödvändig. På den vägen bör man i väsentlig utsträckning kunna reducera antalet rymningar. Det är givetvis frågan om kostnadskrävande reformer. En långtidsplan för fångvårdens upprustning bör enligt min mening framläggas snarast möjligt. En fråga av vikt i det sammanhanget är i vilken utsträckning det kan anses möjligt att gå in för en sådan differentiering inom fångvården, att det särskilt samhällsfarliga klientelet i större utsträckning än nu kan placeras på mera rymningssäkra anstalter.

En avsevärd effektivisering av övervakningen bör emellertid kunna uppnås utan några större kostnadsökningar. Jag tänker exempelvis på möjligheterna att använda olika slag av tekniska hjälpmedel i bevakningsarbetet. Framför allt bör man i detta syfte kunna använda TV-bevakning. Sådana effektiviseringsåtgärder bör kunna genomföras mera omedelbart.

Allmänheten har rätt att kräva att myndigheterna ägnar all möjlig upp-

Interpellation ang. de svenska biståndsinsatserna till u-länderna

märksamhet åt hur man snarast möjligt skall kunna komma till rätta med det problem, som det stora antalet rymningar från fångvårdsanstalterna utgör. Det är samhällets skyldighet att se till att fångvården utformas på sådant sätt, att allmänheten får så stor trygghet och säkerhet som möjligt.

Med anledning av vad jag här har anfört får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet ställa följande frågor:

1. Överväger herr statsrådet att inom snar framtid lägga fram långtidsplan för den nödvändiga upprustningen av fångvården, och kommer i så fall härvid att uppmärksammas frågan om en sådan differentiering inom fångvården att det samhällsfarliga klientelet i större utsträckning än nu kan placeras på mera rymningsssäkra anstalter?

2. Har herr statsrådet för avsikt att vidta åtgärder för effektivisering av bevakningsarbetet på fångvårdsanstalterna genom olika tekniska hjälpmedel, exempelvis TV-bevakning?

3. Avser herr statsrådet att låta ompröva permissionsbestämmelserna för internerna i syfte att förhindra rymningar i samband med permission?

Denna anhållan bordlades.

§ 27**Interpellation ang. de svenska biståndsinsatserna till u-länderna**

Ordet lämnades på begäran till

Herr FÄLLDIN (cp), som yttrade:

Herr talman! På senare tid har i tidningspressen förekommit en omfattande kritik mot det sätt på vilket nämnden för internationellt bistånd bedrivit sitt arbete. Enligt kritiken skall stora brister finnas i fråga om både planering och genomförande av vissa biståndsprojekt och kontakterna och kor-

respondensen med myndigheter, och de för projekten ansvariga i mottagarländerna skall ha missköts.

I presskritiken har även framhållits att det interna arbetet inte fungerat på tillfredsställande sätt. Kommunikationerna mellan de olika avdelningarna och samarbetet med den högsta ledningen skall ha brustit i betänklig grad och befattningshavare med kvalifikation för vissa uppgifter fått handlägga uppgifter, för vilka deras kvalifikationer inte gällt.

Vad som av nämnden delgivits press och allmänhet från dess verksamhet har uppgivits vara ensidigt färgat och ägnat att vilseleda i stället för att upplysa. Enligt pressuppgifterna skall även befattningshavare, som deltagit i visst projekt, i strid mot tryckfrihetsförordningen av överordnad beordrats att ej uttala sig eller ge till känna vissa faktiska omständigheter.

De sålunda påtalade förhållandena har även kommenterats av vederbörande statsråd, som därvid bl. a. framhållit, att det rör sig om en plötsligt uppfammande kris, att en del av den inre hygien inom verket kommit att försummas, att det är mindre vackra saker som väller upp ur de källor som utgöres av f. d. tjänstemän vid nämnden och material ur nämndens papper, samt att vissa krafter vid nämnden tycks ha haft mer av oroligt studentblod i ådrorna än av ämbetsverkens eftersinnande.

Av det anförda framgår att hela denna fråga måste bedömas som synnerligen allvarlig. Skulle sådana förhållanden som påtalats fortgå, skulle det utan tvivel få allvarliga konsekvenser för både biståndsinsatserna som sådana och förtroendet för det svenska biståndsorganet inom- och utomlands. Ett skyndsamt klarläggande av de närmare omständigheterna måste komma till stånd och åtgärder snarast vidtagas för att eliminera olika svagheter och brister.

**Interpellation ang. åtgärder för att bereda svenska utvandrare i Sovjetunionen
möjlighet att återvända till Sverige**

Med hänvisning till det anförda an- håller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet fru Lindström få ställa följande frågor:

Vill statsrådet redogöra för vad som hittills framkommit om omfattningen och arten av de påtalade missförhållan- dena inom nämnden för internationellt bistånd?

Vilka konsekvenser anser statsrådet att de påtalade förhållandena kommer att få för de fortsatta biståndsinsat- serna?

Denna anhållan bordlades.

§ 28

**Interpellation ang. åtgärder för att bere-
da svenska utvandrare i Sovjetunionen
möjlighet att återvända till Sverige**

Ordet lämnades på begäran till

Fru BOMAN (h), som yttrade:

Herr talman! På grund av sysselsätt- ningssvårigheterna i Sverige i början av 1930-talet utvandrade vid skilda till- fällen under 1933 ett antal personer från Norrbotten, bl. a. från Kiruna och Nederkalix, till Sovjetunionen i förhopp- ning om att där få arbete och en ljus framtid. Den största gruppen, ett 40-tal personer, emigrerade i oktober 1933.

Efter ankomsten till Sovjetunionen erbjöds och tog många av utvandrarna arbete på Kolahalvön. Ett 20-tal famil- jer stannade kvar där under åtskilliga år.

Tillvaron artade sig inte så som de hade väntat. Under de stora utrens- ningarna i Sovjetunionen 1938 arreste- rades flera av utvandrarna, av vilka majoriteten då var sovjetmedborgare. Men även några som fortfarande hade kvar sitt svenska medborgarskap blev arresterade. Samtliga de emigranter som föll offer för utrensningarna är sedan dess spårlöst försvunna.

Under krigstiden med dess röriga

förhållanden lyckades åtskilliga av dem som ej arresterats 1938 på olika illega- la vägar ta sig över gränsen till Fin- land och vidare tillbaka till Sverige.

Många av dem som var kvar i Ryss- land ännu efter krigets slut har spä- rats till staden Petrosadovsk i Östkare- len. Alla dessa hade 1945 sovjetiskt med- borgarskap, vilket skapat den största svårigheten då det gällt att få dem fri- släppta. För permanent utresetillstånd fordras befrielse från detta medborgar- skap, och sådant tillstånd lämnas, ef- ter långvarig procedur, endast av Sov- jets högsta råd.

Under Stalins regim misslyckades al- la försök som redan under de första ef- terkrigsåren gjordes från UD:s och i Sverige varande släktingars sida att få utresetillstånd ordnade. Därefter fri- släpptes med långa intervaller en och annan. Ännu tio år efter krigets slut var dock flertalet kvar i Sovjetunio- nen.

Efter kontakter med hemmavarande anförvanter till utvandrarna gav svens- ka utrikesdepartementet år 1955 direk- tiv till svenska beskickningen i Mosk- va att i skrivelser till utvandrarna frå- ga dem om de önskade återvända till Sverige. I skrivelserna erbjöds de av beskickningen att antingen få svensk visering på sovjetpass eller provisoriskt svenskt pass, om befrielse från sovje- tiskt medborgarskap kunde ordnas.

Den 10 mars 1956 hade svar inkom- mit från sju av utvandrarna, att de jämte familjemedlemmar ville komma tillbaka till Sverige. Eftersom då lång tid förflutit efter det att skrivelserna avsänts från beskickningen, väntade denna inga ytterligare svar.

På grundval av de inkomna svaren gjorde beskickningen upp en lista, vil- ken överlämnades till ryska utrikesde- partementet med hemställan om välvil- lig behandling av dessa ärenden. Inför statsminister Erlanders vid den tid- punkten nära förestående besök i Mosk-

Interpellation ang. krisen inom sjukvården

va sammanställdes inom svenska utrikesdepartementet med ledning av listan en PM, med stöd av vilken statsministern kunde ta upp saken med rysarna. Sedermera utfärdades en kommuniké, i vilken det bl. a. förklarades att frågan om »Kirunasvenskarna» skulle behandlas med välvilja från sovjetiskt håll.

Det har därefter gått något lättare att få i Sovjetunionen kvarvarande utvandrare frisläppta. Fortfarande — mer än sju år efter statsministerns besök i Moskva — finns dock några kvar som vill tillbaka till Sverige men trots flera försök från härvarande släktingars sida ännu ej fått tillstånd att resa. Även några av emigranternas i Sovjetunionen födda barn önskar komma till Sverige. I deras fall ställer det sig särskilt svårt att utverka tillstånd.

Av de sju utvandrare som önskade återvända till Sverige befinner sig tre fortfarande i Sovjetunionen, alla kvinnor. Bland dem är fru Anna Hult-Eskola. Hennes anförvanter i Kiruna har gjort fåfänga försök att få henne hem. Hon fick utstå svåra lidanden under Stalinregimens värsta år, bl. a. tillbringa ett par perioder i arbetsläger på grund av förment brottslighet. Nu har hon emellertid fått papper på att hon varit oskyldigt dömd, och hon hoppas därför på att äntligen kunna få utrese-tillstånd. Utan en förnyad framstöt från svenska utrikesdepartementets sida torde dock varken hon eller de båda andra kvinnorna ha några utsikter att inom rimlig tid få resa. Av humanitära skäl synes man från den svenska regeringens sida inte böra lämna någon möjlighet oprövd att hjälpa hem dessa kvinnor.

Bland utvandrarernas i Sovjetunionen födda barn är sonen till en nu 50-årig kvinna, bosatt i Dalsjöfors. Såväl modern som sonen önskar att han skall få komma till Sverige, men hon har förgäves upprepade gånger försökt få honom hit. Även i detta fall talar humanitära skäl för att allt göres från officiellt

svenskt håll för att utverka utresetillstånd.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till hans excellens ministern för utrikes ärendena få rikta följande fråga:

Vilka åtgärder är Eders Excellens villig att vidtaga för att utverka utresetillstånd dels för sådana i Sovjetunionen kvarvarande personer som utvandrat dit från Norrbotten 1933 och önskar återvända till Sverige, dels för sådana i Sovjetunionen födda barn till svenska utvandrare vilka önskar komma till vårt land?

Denna anhållan bordlades.

§ 29**Interpellation ang. krisen inom sjukvården**

Ordet lämnades på begäran till

Fru NETTELBRANDT (fp), som yttrade:

Herr talman! Sjukvården genomgår för närvarande en svår kris. Allt fler människor får erfara att de inte kan få vård och behandling inom rimlig tid. Samtidigt som de vårdsökande avisas utanför sjukhusportarna stänger man sjukavdelningar, där dessa människor skulle kunna få vård, om blott vårdande personal funnits. Denna paradoxala situation har de styrande inte förmått bemästra.

Självfallet är sjukvårdskrisen först och främst ett humanitärt problem. Den är emellertid dessutom en mycket dålig ekonomisk affär. Betydande kapitalkostnader för byggnader och dyrbar utrustning kräver kontinuerliga tributer från den enskilde utan att alltid komma till meningsfylld användning. Enligt en nyligen framräknad uppgift är de »onyttiga» kapitalkostnaderna f. n. 55 % högre än de stora summor som inbesparas genom av vakanserna föranledda »inbesparingar».

Interpellation ang. krisen inom sjukvården

Färskas uppgifter finns som belysning på krissituationen. I september i år meddelades från Kristianstads lasarett, att det tar ett halvt år för en patient att komma in på den medicinska kliniken. 800 personer väntar på att få komma in på kirurgen. Motsvarande uppgifter från Umeå lasarett avslöjar en väntekö på 270 personer vid den kirurgiska kliniken.

Det har blivit allt vanligare, att lasarettens styresmän och enskilda läkare »slår larm» om sjukvårdskrisen. Situationen förvärras år från år, heter det. Statistiken bekräftar detta. Som exempel kan nämnas att sommarstängningarna vid lasarett i Stockholm ökat kontinuerligt och kraftigt under den gångna femårsperioden. På de medicinska klinikerna var 28,6 % av vårdplatserna stängda år 1958, 32 % 1959, 33,8 % år 1960, 39,6 % år 1961 och 44,1 % år 1962. För de kirurgiska klinikerna uppvisas motsvarande utveckling.

Kärnan i sjukvårdskrisen är bristen på vårdpersonal och framför allt bristen på sjuksköterskor. Den 1 april i år redovisas en brist på 1 068 sjuksköterskor vid kroppssjukhusen. Det är en högre siffra än vid någon tidigare vårinventering av behovet. Också i relativa tal har bristen ökat. Vid vårinventeringarna 1960—1963 var den procentuella andelen vakanser 6,4 år 1960, 7,9 år 1961, 7,9 år 1962 och 8,5 år 1963. Vid höstinventeringarna 1956—1962 redovisas procentsatserna 2,4, 3,0, 3,0, 5,9, 8,1, 8,7, 8,7.

Denna utveckling kan inte få fortgå längre. En allvarlig sjukvårdskris får inte betraktas och behandlas som en normalföreteelse. De åtgärder som hittills vidtagits har emellertid inte kunnat hejda utvecklingen. Det är uppenbart att krisens hävande förutsätter åtgärder av skilda slag och på skilda områden. Arbetsförhållandena för sjukvårdspersonalen måste förbättras så att de blir mera likvärdiga och konkur-

renskraftiga med vad som gäller på arbetsmarknaden i övrigt. De särskilda problem som betingar den gifta kvinnans möjligheter till förvärvsarbete måste angripas med mycket större energi än hittills; det gäller bl. a. de viktiga frågorna om beskattningen och barntillsynen. Utbildningskapaciteten av vårdpersonal är inte tillräcklig, här är inte minst utbildningen av sjukvårdslärare och instruktörer en flaskhals.

Kan inte ytterligare arbetsbesparande metoder utfinnas vad gäller allt arbete inom vårdområdet som avser andra arbetskrävande sysslor än den direkta vården, vilken självfallet inte får bli eftersatt i ett rationaliseringsarbete?

Vad särskilt gäller det sist angivna spørsmålet vill jag erinra om den sjukvårdsdelegation, som tillsattes i fjol höst och som i främsta rummet skulle ägna sig åt sjukvårdens rationaliseringsproblem, bl. a. med stöd av härpå inriktad vetenskaplig forskning. Delegationen skulle vidare enligt vad inrikesministern meddelade i ett anförande i denna kammare — den 28 november — vara oförhindrad att »ta upp praktiskt taget allt som rör sjukvården». Arbetet skulle bl. a. kunna bedrivas genom särskilda expertgrupper. Det skulle vara av stort värde att få en redogörelse för hur det då igångsatta arbetet fortskridit.

Som underlag för en diskussion rörande sjukvårdens aktuella situation vore en redogörelse för omfattningen av och skälen till sommarstängningarna vid sjukhusen i år av stort värde.

Under hänvisning till här anförd motivering anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande frågor:

1. Vill herr statsrådet lämna en redogörelse för i vilken omfattning och av vilka skäl vårdavdelningar hållits stängda under sommaren i år?

2. Vill herr statsrådet redogöra för vilka åtgärder regeringen planerar för

Interpellation ang. ett kärnvapenfritt Norden

att åstadkomma en verklig förbättring i tillgången på sjuksköterskor och annan sjukvårdspersonal och i övrigt för att den svårartade sjukvårdskrisen skall kunna övervinnas?

Denna anhållan bordlades.

§ 30**Interpellation ang. ett kärnvapenfritt Norden**

Ordet lämnades på begäran till

Herr HAGBERG (k), som yttrade:

Herr talman! Regeringen har bland annat genom den s. k. Undénplanen och genom insatser i Förenta Nationerna och avrustningskonferensen i Genève gjort berömvärda insatser i syfte att hindra kärnvapnens spridning och begränsa det geografiska utrymmet för deras eventuella användning. Dess intresse för den s. k. Rapatskiplanen om ett kärnvapenfritt Centraleuropa liksom för att fridlysa Sydamerika, Afrika och Asien för användning av kärnvapen är dokumenterat liksom dess idé att samtidigt åstadkomma garantier från kärnvapenmakterna för att kärnvapen inte skall brukas på sådana områden. Om allt detta är endast gott att säga.

Vissa företeelser under senare tid har emellertid utnyttjats av regeringens motståndare i syfte att framställa denna som mer eller mindre främmande för tanken att fridlysa den nordiska regionen som kärnvapenfritt område, bland annat i syfte att bevara handlingsfriheten för en eventuell svensk atomvapenutrustning. Den finländska regeringens försök att aktualisera den s. k. Kekkonenplanen om ett kärnvapenfritt Norden, senast i samband med utrikesministermötet i somras, tycks sålunda inte ha fått svenskt understöd. Den kommunistiska riksdagsgruppens förslag till statsministern, att vid det nordiska statsministermötet i slutet av

september detta år i Undénplanens anda aktualisera frågan om ett kärnvapenfritt Norden, föreföll inte heller utlösa någon positiv reaktion.

Att detta ger utrymme för negativa spekulationer om regeringens åsikter och avsikter behöver inte förvåna. Om regeringen är enig om nyttan av ett kärnvapenfritt Norden, vilket jag utgår från, och endast velat avvakta ett gynnsamt tillfälle för frågans aktualisering, står detta dock i en egendomlig motsättning till dess berömvärda initiativ under Genèvekonferensen, där just behovet av snabb handling för att utnyttja det fördelaktiga läge som uppstått genom provstoppsavtalet underströks. Snabb handling är i detta fall lika motiverad, lika nödvändig, för att minska den oerhörda faran för den nordiska regionen och inte minst vårt eget land därest ett storkrig, som skulle bli ett kärnvapenkrig, trots allt skulle utbryta.

En officiell förklaring av regeringen till förmån för ett kärnvapenfritt Norden, som även skulle innebära att militärledningens förberedelser och förhoppningar om svensk kärnvapenupprustning måste skrinläggas, skulle inte endast rensa luften och göra slut på alla spekulationer i motsatt riktning, den skulle också mäktigt påverka opinionen i Norden liksom de maktägande till förmån för denna humanitära, fredsfrämjande och trygghetsskapande linje.

Jag hemställer med hänvisning härtill om kammarens tillstånd att till herr utrikesministern få framställa följande spørsmål:

Anser regeringen att ett kärnvapenfritt Norden med garantier av kärnvapenmakterna skulle befrämja fredssträvandena och öka Sveriges liksom övriga nordiska folks säkerhet?

Om frågan besvaras jakande, förbereder då regeringen några åtgärder i syfte att åstadkomma ett kärnvapenfritt Norden?

Denna anhållan bordlades.

Interpellation ang. förflyttning till Norrbotten av LKAB:s huvudkontor — Interpellation ang. åldringsvården

§ 31

Interpellation ang. förflyttning till Norrbotten av LKAB:s huvudkontor

Ordet lämnades på begäran till

Herr HOLMBERG (k), som yttrade:

Herr talman! I samband med förstatligandet av järnmalmgruvorna i Norrbotten föreslog en av utredningsmännen, att LKAB:s huvudkontor skulle förläggas till Norrbotten. Samma förslag ställdes också i flera riksdagsmotioner. Motiveringen var dels att huvudkontoret borde ligga i det län där gruvbolaget bedriver sin verksamhet och dels att de skatter, som bolagen erlägger i form av s. k. huvudkontorsandel, rätteligen bör tillfalla kommuner i sådana områden. I fråga om beskattningen av LKAB är den sistnämnda synpunkten också särskilt berättigad därför att kommunalskatten i Norrbotten är osedvanligt hög.

Med hänvisning till vad sålunda anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få ställa följande fråga:

Avser statsrådet att vidtaga sådana åtgärder att LKAB:s huvudkontor flyttas till Norrbotten?

Denna anhållan bordlades.

§ 32

Interpellation ang. åldringsvården

Ordet lämnades på begäran till

Herr von FRIESEN (fp), som yttrade:

Herr talman! Det finns för närvarande ca 800 000 åldringar över 67 år i Sverige. Antalet åldringar beräknas växa till ca 1 miljon år 1970 och ca 1 1/4 miljon år 1980. Denna kraftiga ökning innebär samtidigt en stegring av åldringarnas andel i den totala befolkningen från 10,5 % i år till drygt 12 % år 1970 och 14,5 % år 1980.

Av siffrorna kan utläsas ett behov av att samhällets insatser för åldringarna ökas. Detta är angeläget också med hänsyn till de eftersläpningar som inte minst åldringsvården fått erfara. Åldringarnas bostadsfråga måste lösas. Nuvarande hinder i skatte- och annan lagstiftning för pensionärer att tjäna en mindre inkomst vid sidan av pensionen måste avlägsnas. Deras trivsel i ett ständigt föränderligt samhälle måste underlättas.

Åldringsvårdens nuvarande läge är synnerligen prekärt. Ytterligare 10 000 vårdplatser behöver inrättas vid sjukhemmen för långtidssjuka under den närmaste sjuårsperioden, en uppgift som bör sättas i relation till de ca 3 000 vårdplatser inom långtidsvården som tillkommit under senaste sjuårsperiod. Ansträngningarna måste således tredubblas. Detta nödvändiggör extraordinära åtgärder såväl i fråga om fler sjukhusbyggnader som i synnerhet i fråga om ökat tillskott av vårdande personal.

Många åldringar som nu inte kan få vård på sjukhem för långtidssjuka uppstår dyrbara platser inom den ordinarie sjukvården. Socialpolitiska kommittén har beräknat antalet sådana fall utanför de tre största städerna till ca 1 350. Dessutom vårdas ca 1 800 långtidssjuka åldringar på ålderdomshemmen och ca 400 på mentalsjukhusen. En mer omfattande upprustning av hemmen för långtidssjuka kan väntas minska pressen på den vanliga sjukvården, vården på ålderdomshem och mentalsjukvården. En sådan upprustning måste därför anses angelägen för sjukvården i dess helhet.

Ålderdomshemmen fyller ett mycket stort behov hos de allra äldsta. Tre fjärdedelar av de gamla vid ålderdomshemmen är över 75 år och hälften har fyllt åttio. Denna vårdform, som är avsedd för de relativt friska men orkeslösa åldringarna, kommer av allt att döma även i fortsättningen att ha betydelse. En

Interpellation ang. åldringsvården

fortsatt utbyggnad och modernisering av ålderdomshemmen är därför motiverad. Svårigheten ligger i att uppehålla den ursprungliga tanken att endast friska åldringar skall vårdas där. Verkligheten innebär att alltför många sjuka nu vårdas på ålderdomshemmen med deras för dessa vårdbehövande otillräckliga resurser. En skärpt uppmärksamhet måste ägnas åt vården av de långvarigt sjuka som till övervägande del är äldre människor. Som ovan framhållits föreligger här en bristsituation som kanske är den allvarligaste i vårt nuvarande samhälle.

Den billigaste formen av vård och tillsyn torde vara den som kan utföras i de gamlas hem. Sannolikt är en radikal omgestaltning av samhällets hemhjälp för gamla den metod som snabbast ökar vård- och tillsynsmöjligheterna. Socialpolitiska kommittén betecknar behovet av tillsyn i hemmet över de relativt friska åldringarna som omätbart. Men behov föreligger också av ökade insatser för vård av sjuka åldringar i hemmet. Det är uppenbart att hemhjälpens måste få inta en central plats bland aktuella reformåtgärder för de gamla.

Socialpolitiska kommitténs kartläggning av de gamlas bostadsförhållanden har väckt stor uppmärksamhet. Hälften av pensionärerna bor omodernt. Omkring en sjättedel av dem har lägenhet utan vatten, avlopp och WC. Det är skrämmande upplysningar. De som mest behöver den moderna komforten lämnas den förutan. Givetvis föranleder åldringarnas dåliga bostadsförhållanden särskilda hjälpbehov. En ökad samhällelig insats för byggande av moderna pensionärsbostäder kan därför i viss utsträckning medföra ett minskat behov av hemhjälp för de gamla. Av flera skäl är således en förbättring av de gamlas bostadsförhållanden angelägen.

Vården av de gamla är i varierande utsträckning anförtrödd primärkommunerna, landstingen och staten. Förbätt-

rade vårdmöjligheter förutsätter i intet ringa utsträckning en bättre samordning. På längre sikt kan en koncentring av huvudmannaskapet för åldringsvården till en enda instans bli aktuell.

Många pensionärer gläder sig åt att på äldre dagar kunna förfoga över en välförtjänt ledighet. Andra vill gärna ha en möjlighet att tjäna en slant extra för att dryga ut pensionen. Än återstår mycket innan samhället har tillräckligt stimulerat detta önskemål. För närvarande är läget det att samhället genom olika åtgärder gör det föga lönande för en pensionär att tjäna en mindre inkomst vid sidan av pensionen.

Bland de åtgärder som närmast kommer i fråga är skattepolitiska reformer särskilt angelägna. För närvarande drabbas pensionärer med små extrainkomster av orimliga avbränningar i form av skatter och mistade folkpensionsförmåner.

När antalet åldringar nu kraftigt ökar, kommer de gamlas trivselproblem alltmer i förgrunden. Bullerproblemen måste ägnas ökad uppmärksamhet. På olika sätt kan de gamlas behov av resor stimuleras. En utvidgning av rabatteringen på järnvägar och flyg bör övervägas.

Många av de problem som jag berört i denna interpellation berör i första hand kommunerna och landstingen. Men också för dessa problems lösning har staten ett allmänt ansvar. På olika vägar kan staten stimulera och vägleda landsting och kommuner till ökade insatser. Det förefaller önskvärt att sådan stimulans sker på flera av de här berörda områdena, där problemen under de närmaste åren är mycket stora.

Situationen bl. a. på åldringsvårdens område är sådan att omedelbara åtgärder måste företagas, om inte läget skall förvärras ytterligare. Det kan inte vara lämpligt att låta det faktum att en utredning sedan lång tid tillbaka sysslar med åldringsvårdsproblem utgöra hinder för omedelbara åtgärder. Ett sådant

Interpellation ang. åldringsvården

dröjsmål kan nämligen få allvarliga återverkningar längre fram i tiden.

Med hänvisning till den här anförda motiveringen hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande frågor:

1. Vilka omedelbara åtgärder från statens sida anser herr statsrådet påkallade i syfte att lindra och snarast möjligt undanröja krissituationen inom åldringsvården?

2. Vilka insatser från samhällets sida anser herr statsrådet angelägna för att förbättra åldringarnas bostadsförhållanden, komma till rätta med vårdproblemen för de sjuka åldringarna, avlägsna eller i varje fall minska nuvarande hinder för en pensionär att tjäna en mindre inkomst vid sidan av pensionen och över huvud underlätta de äldre trivsel i samhället?

Denna anhållan bordlades.

§ 33

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 171, angående landstingskommunernas övertagande av statens mentalsjukvård m. m., samt

nr 172, angående riktlinjer för fortsatt utbyggnad av universitets- och högskoleväsendet m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 34

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 136, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt, motionerna:

nr 946, av herr *Wachtmeister*, och nr 947, av herr *Larsson* i Norderön m. fl.; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 163, med förslag till förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m., motionen nr 948, av herr *Carlsson* i Stockholm m. fl.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.35.

In fidem

Sune K. Johansson

Torsdagen den 17 oktober

Kl. 16.00

§ 1

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till Riksdagens andra kammare

För deltagande i Europarörelsens konferens för parlamentariker i Bonn den 22/10—25/10 1963 anhåller under-tecknad om tjänstledighet från riksdagsarbetet under nämnda tid.

Stockholm den 17/10 1963

Erik Grebäck

Till Riksdagens andra kammare

På grund av utlandsresa anhåller under-tecknad härigenom om ledighet från riksdagsgöromålens fullgörande under tiden den 22 t. o. m. den 26 oktober 1963.

Stockholm den 17 oktober 1963

Gösta Skoglund

Kammaren biföll dessa ansökningar.

§ 2

Föredrogs var för sig och hänvisades till statsutskottet följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner, nämligen

nr 171, angående landstingskommunernas övertagande av statens mental-sjukvård m. m., samt

nr 172, angående riktlinjer för fortsatt utbyggnad av universitets- och högskoleväsendet m. m.

§ 3

Föredrogs var efter annan följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott motionerna nr 946 och 947; samt

till bankoutskottet motionen nr 948.

§ 4

Föredrogs var för sig nedan redovisade, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Heckscher*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående åldringsvården,

herr *Heckscher*, till hans excellens herr statsministern angående spioneriaffären Wennerström,

herr *Ohlin*, till hans excellens herr statsministern angående spioneriaffären Wennerström,

herr *Hedlund*, till hans excellens herr statsministern angående spioneriaffären Wennerström,

herr *Larsson* i Hedenäset, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående lärarbristen,

herr *Lindahl*, till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående spioneriaffären Wennerström,

herr *Carlsson* i Huskvarna, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående pensionärernas ställning inom sjukförsäkringen,

herr *Elmwall*, till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående

de företagen omläggning av penningpolitiken,

herr *Elmwall*, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående skydd för jordbruk och boskapsskötsel mot skada genom vattenförorening,

herr *Persson* i Heden, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående skydd mot tömning av kloakvatten i sjöar och vattendrag,

herr *Ståhl*, till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående rymningarna från fängvårdsanstalterna,

herr *Larsson* i Norderön, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående kommunernas engagemang i verksamhet för fritidsrekreation,

herr *Nilsson* i Bästekille, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående statsbidraget till kommuner för skolskjutskostnader,

herr *Björkman*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående personalläget inom sjukvården,

herr *Björkman*, till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående utlandssvenskarnas rösträtt,

herr *Nilsson* i Gävle, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående ytterligare arbetstidsförkortning,

fru *Ryding*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående omvårdnaden av de handikappade barnen,

herr *Palm*, till statsrådet fru Lindström angående de svenska biståndssatserna till u-länderna,

herr *Alemyr*, till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående rymningarna från fängvårdsanstalterna,

herr *Spångberg*, till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående vissa militära flyghaverier,

herr *Börjesson* i Falköping, till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående rymningarna från fängvårdsanstalterna,

herr *Fälldin*, till statsrådet fru Lind-

Interpellation ang. eftersläpningen i utbetalningen av folkpensionsförmåner

ström angående de svenska biståndsinsatserna till u-länderna,

fru *Boman*, till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående åtgärder för att bereda svenska utvandrare i Sovjetunionen möjlighet att återvända till Sverige,

fru *Nettelbrandt*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående krisen inom sjukvården,

herr *Hagberg*, till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående ett kärnvapenfritt Norden,

herr *Holmberg*, till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående förflyttning till Norrbotten av LKAB:s huvudkontor, samt

herr *von Friesen*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående åldringsvården.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 5

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **ENSKOG** (fp), som anförde:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 172, angående riktlinjer för fortsatt utbyggnad av universitets- och högskoleväsendet m. m., måtte med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från propositionens avlämnande, d. v. s. första plenum efter torsdagen den 31 innevarande oktober.

Denna hemställan bifölles.

§ 6**Interpellation ang. eftersläpningen i utbetalningen av folkpensionsförmåner**

Ordet lämnades på begäran till

Herr **ENSKOG** (fp), som yttrade:

I en enkel fråga som ställdes i mars i år frågade jag socialministern om han

uppmärksammat vissa eftersläpningar i utbetalningen av folkpensionsförmåner och om han ville medverka till åtgärder i syfte att påskynda dessa utbetalningar.

I sitt svar meddelade socialministern att det i slutet av mars fanns inemot 52 000 obehandlade utbetalningsärenden, varav 35 000 gällde jämkningar i kommunala bostadstillägg. Vidare upplystes att riksförsäkringsverket hade vidtagit alla rimliga åtgärder för att förstärka utbetalningsenheternas kapacitet. Enligt verkets beräkningar skulle arbetsbalansen på utbetalningssidan vara undanröjd före den 1 juli. Därvid hade även beaktats det stora antal nya ärenden, som förväntades komma in.

Det är nu uppenbart att förhoppningarna om att klara av eftersläpningarna i utbetalning av folkpensionsförmåner före den 1 juli i år inte infriats. Av tidningsreferat att döma har arbetsbalansen under sommaren i år varit mycket stor. Många pensionärer har fått vänta orimligt lång tid på tilläggen till sina förmåner. Det är självfallet angeläget att reformer, som riksdagen fattar beslut om, omsättes i verkligheten inom föreskriven tid. Om personalförstärkning behövs för detta ändamål måste den företagas. Omorganisation och liknande åtgärder som kan göra utbetalningsproceduren enklare och snabbare är givetvis också angelägna.

Under hänvisning till den här anförda motiveringen anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet ställa följande frågor:

1. Har herr statsrådet uppmärksammat den fortsatta eftersläpningen i fråga om utbetalningen av folkpensionsförmåner?

2. Anser herr statsrådet att särskilda åtgärder på det organisatoriska planet är påkallade i syfte att förhindra eftersläpningar i utbetalningen av dessa förmåner?

Denna anhållan bordlades.

Interpellation ang. villkoren för anställande av partiellt arbetsföra inom statlig och statsunderstödd verksamhet

§ 7

Interpellation ang. utbildning av vissa värnpliktiga som beviljats uppskov med krigstjänstgöring i vanlig ordning

Ordet lämnades på begäran till

Herr ENSKOG (fp), som yttrade:

Den 10 december 1954 utsåg försvarsministern ledamöter i 1954 års utredning rörande totalförsvarets personalbehov. Uppdraget gällde främst utbildningen av värnpliktiga med uppskov eller annan befrielse från krigstjänstgöring i vanlig ordning inom krigsmakten. De sex sakkunniga avlämnade sitt betänkande den 15 november 1955, och de föreslog i detta bl. a. att värnpliktiga med uppskov och med kvarstående skyldighet att fullgöra repetitionsövning skulle fullgöra vissa driftvärnsutbildning i stället. Betänkandet sändes ut på remiss till olika myndigheter, och svar skulle avlämnas före den 1 mars 1956. Sedan dess har över sju år förflutit, och några åtgärder har mig verkarligt ännu inte vidtagits som följd av utredningens förslag.

I anledning av vad jag anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till chefen för försvarsdepartementet få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder kommer att vidtagas för att ge dem, som beviljats uppskov från krigstjänstgöring i vanlig ordning men som genom särskild lagstiftning ålagts bära vapen vid beredskap eller mobilisering och som inte ingår i det frivilliga driftvärnet, en utbildning här för redan i fredstid?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Interpellation ang. villkoren för anställande av partiellt arbetsföra inom statlig och statsunderstödd verksamhet

Ordet lämnades på begäran till

Fröken ELMÉN (fp), som yttrade:

Under senare år har man glädjande nog kunnat konstatera en något mer positiv hållning än tidigare från offentliga och enskilda arbetsgivares sida när det gäller att anställa partiellt arbetsföra. Ännu återstår dock mycket att göra, innan förhållandena på detta område är tillfredsställande.

Onödigt stränga krav på friskintyg gäller fortfarande inom statsförvaltningen. I ett avseende bör en omedelbar liberalisering kunna ske. För att partiellt arbetsföra skall kunna erhålla ordinarie eller extra ordinarie stats-tjänst erfordras läkarintyg, som styrker den sökandes arbetsförmåga inte bara vid anställningstillfället utan också i framtiden. Läkarens s. k. prognosbedömningar präglas i hög grad av osäkerhet. De blir ofta av föga värde. Där emot hindrar de den partiellt arbetsföre från att erhålla ett arbete som han eljest på grund av förtjänst och skicklighet kan ha företrädde till.

I en utredning om diabetikervården, som biträdande överläkaren vid Södersjukhuset dr Bo Andersson gjort på begäran av medicinalstyrelsen, påpekas att värdefull arbetskraft på grund av prognosbedömningen undandras arbetsgivaren samtidigt som onödiga svårigheter skapas för en värdefull grupp människor, vilkas möjligheter till självförsörjning kringskärs. Dr Andersson föreslår att prognosbedömningen ej längre skall företagas.

Prognosbedömningen infördes för att säkerställa statens intresse som arbetsgivare av att kostnaderna för den ordinarie och extra ordinarie personalens pensioner hölls nere. Detta intresse skulle enligt dr Andersson lika väl kunna tillgodoses genom en klausul i avtalet för invaliditet orsakad av ifrågasvarande sjukdom.

Statens nämnd för partiellt arbetsföra har nyligen föreslagit att prognos-

Interpellation ang. beaktande av enskilda företags kapacitet vid provningen av frågor om utbyggnad av statliga anläggningar på försvarets område

bedömningen slopas för de extra ordinarie tjänstemännen och eventuellt också för de ordinarie. Enligt nämndens mening bör rätt till extra ordinarie anställning — om övriga förutsättningar är för handen — föreligga om de partiellt arbetsföra anses kunna fullgöra normal arbetsprestation vid anställningstillfället, även om prognosen för framtiden är oviss.

En lösning efter de linjer som här refererats borde snarast kunna komma till stånd. I första hand bör en lösning, som slopar prognosbedömningen vid både ordinarie och extra ordinarie anställning, eftersträvas. De eventuella ändringar i anställningsavtalen, som har aktualiserats genom en reform av angivet slag, förutsätter jag bli föremål för förhandlingar med vederbörande personalorganisationer.

Under vårriksdagen har en interpellation framställts, som bland andra problem också behandlar frågan om slopande av prognosbedömningen vid anställning av diabetessjuka som ordinarie eller extra ordinarie tjänstemän i statens tjänst. Interpellationen har inte besvarats. Det är enligt min mening angeläget att prognosbedömningen slopas för alla kategorier av partiellt arbetsföra.

Med åberopande av här anförd motivering hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för civildepartementet få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till en sådan ändring av bestämmelserna rörande anställningsvillkor för partiellt arbetsföra inom statlig och statsunderstödd verksamhet, att den s. k. prognosbedömningen slopas och att de partiellt arbetsföras arbetsförmåga vid anställningstillfället blir enda hälsovillkor för erhållande av ordinarie och extra ordinarie tjänster?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Interpellation ang. beaktande av enskilda företags kapacitet vid provningen av frågor om utbyggnad av statliga anläggningar på försvarets område

Ordet lämnades på begäran till

Herr BROBERG (fp), som yttrade:

Tillverkning av ammunition och ammunitionsdetaljer sker förutom vid de statliga anläggningar, som försvarets fabriksstyrelse administrerar, även vid enskilda företag. Den konkurrens som därigenom föreligger mellan statliga och enskilda fabriker kan förutsättas vara en positiv faktor. Konkurrensen bör verka stimulerande på den tekniska utvecklingen och tvinga fram ett beaktande av de ekonomiska aspekterna. Det är givet att särskild vikt på detta område måste läggas vid beredskapsfrågorna. Emellertid fyller en anläggning i privat ägo i och för sig samma funktion som en statlig ur beredskapsynpunkt. Det i beredskapshänseende avgörande blir inte om anläggningen är statlig eller enskild, utan andra faktorer är därvidlag bestämmande.

Det bör därför vara av vikt att, innan avgöranden om utbyggnad av statliga anläggningar träffas, frågan om kapaciteten vid motsvarande anläggningar i enskild ägo klarlägges. Försvarets fabriksstyrelse kan förutsättas ha samma ambition som varje enskilt företag, nämligen att verksamheten skall expandera och den stegrade produktionen täcka största möjliga andel av förbrukningen. Emellertid bör riksdagens ställningstagande ske från andra utgångspunkter, och det väsentliga i det avseendet måste bli att uppnå önskvärd försvarseffekt med minsta möjliga kostnad.

Kungl. Maj:t har i mars innevarande år givit försvarets fabriksverk i uppdrag att verkställa förnyad utredning om bl. a. lokalisering av planerad sam-

Interpellation ang. taxesystemet för detaljdistribution av elektrisk kraft på landsbygden

mansättningsverkstad för ammunition. I den utredning som försvarets fabriksstyrelse framlagt kan citeras följande:

»För försvarets fabriksstyrelse står det klart att det beredskapskrav man kan ställa på en anläggning av detta slag främst måste taga sig uttryck i att man redan vid dess projektering räknar med möjligheterna för en utvidgning — en utvidgning som ger tillräcklig bas för de produktionsanspråk, som kan komma att ställas i ett skärpt läge. De bedömningar fabriksstyrelsen från denna utgångspunkt gjort slutar i att förr eller senare en andra etapp för sammansättning och revidering av ammunition kan bli aktuell.»

Den kapacitet på detta område som finns inom de enskilda företagen är mycket stor. Såvitt man kan bedöma har dessa företag avsevärt större kapacitet än vad som motsvarar fredsbehovet inom vårt land. Detta har även medfört en synnerligen otillfredsställande beläggning av de enskilda företagen med åtföljande sysselsättningsproblem. I fabriksstyrelsens ovannämnda utredning klarlägges inte de enskilda företagens kapacitet, och något direktiv från Kungl. Maj:ts sida att innefatta detta i utredningen synes inte ha givits. Inte heller i tidigare utredningar i denna fråga har de enskilda företagens kapacitet och möjligheter tagits upp till granskning. Från ekonomisk synpunkt är det självfallet i hög grad otillfredsställande att verkställa utbyggnad av statliga anläggningar samtidigt som motsvarande i enskild ägo får tagas ur drift. Det synes icke kunna motiveras vare sig av säkerhetsskäl eller andra skäl att icke sådana förhållanden klarlägges i de utredningar som ligger till grund för riksdagens ställningstagande. För de fall inte direkta kapacitetsuppgifter anses lämpliga att offentliggöra kan mycket väl relativa siffror lämnas som belyser förhållandena.

Jag anhåller därför om kammarens

tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet ställa följande frågor:

Vill herr statsrådet medverka till att frågor om utbyggnad av anläggningar på försvarets område utredes på ett sådant sätt att möjligheterna att utnyttja befintlig kapacitet av betydande omfattning inom enskilda företag blir fullt klarlagd?

Är herr statsrådet villig att i sådant syfte utvidga den nyligen påbörjade utredningen om den statliga sammansättningsanläggningen för ammunition?

Denna anhållan bordlades.

§ 10**Interpellation ang. taxesystemet för detaljdistribution av elektrisk kraft på landsbygden**

Ordet lämnades på begäran till

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp), som yttrade:

I början av juni innevarande år bekantgjorde kungl. vattenfallsstyrelsen att styrelsen hade för avsikt att införa ett nytt taxesystem för detaljdistribution av elektrisk kraft på landsbygden. Taxesystemet avser att ersätta det hittills tillämpade tariffenhetssystemet, vilket blivit alltmera komplicerat och svårförståeligt för abonnenterna och därigenom visat sig hämmande för ett rationellt utnyttjande av elkraft inom hushåll, lantbruk och småindustri.

Efter ingående studier har vattenfallsstyrelsen nu beslutat införa den s. k. säkringstariffen, vilken från flera synpunkter är ett väsentligt bättre tariffsystem än det nuvarande, varför den nya tariffen bör kunna bidra till ett riktigare utnyttjande av elenergien.

Samtidigt meddelade vattenfallsstyrelsen att den taxesänkning som kommit styrelsens högspänningsabonnenter till del i början av året skulle få sin

Interpellation ang. taxesystemet för detaljdistribution av elektrisk kraft på landsbygden

motsvarighet i sänkta avgifter vid leverans av lågspänd kraft.

Vattenfallsstyrelsen har sålunda för sin del beslutat införa ett system med avgifter som placerar alla enfasleveranser och sådana trefasleveranser, som har högst 16 ampere (A) huvudsäk-ring, i ett första abonnemangssteg.

Dessa abonnenter får alltså en och samma fasta avgift, eller 132 kronor per år, vilket benämnes abonnemangsgift. De följande abonnemangsstegen — med successivt ökad abonnemangsgift — anges i följande skala:

Huvud-säkringens storlek	Årlig abonnemangsgift
16 A	132 kr./år
20 A	198 »
25 A	264 »
35 A	396 »
50 A	600 »
63 A	780 »
80 A	1 080 »
100 A	1 500 »

Avgifterna avser trefasleverans vid 380/220 volt (V). Vid 220/127 V sker in-placeringen två abonnemangsklasser lägre. I fastigheter, där särskilt ab-onnemang för fastighetens allmänna behov tecknats av fastighetsägaren, sänks abonnemangsgiften för övriga ab-onnemang i lägsta abonnemangsklassen till 84 kronor per år. För leveranser i lägsta abonnemangsklassen kan, om el-förbrukningen inte överstiger ett par hundra kWh per år, specialvillkor ifrå-gakomma.

Energiavgiften i vattenfallsstyrelsens hittillsvarande tariff för detaljdistribu-tion på landsbygden har under årens lopp höjts i flera etapper till 11 öre/kWh. Detta pris anses i dag såväl från självkostnads- som försäljningssynpunkt vara ett alltför högt värde. Vattenfalls-styrelsen har sålunda ansett sig kunna sänka energiavgiften i den nya huvud-

tariffen till 8 öre/kWh i Mellansverige och 7 öre/kWh i Norrland.

Införandet av den nya säkringstarif-fen och de sänkta energiavgifterna vän-tas medföra en sänkning av elavgifter-na för vattenfallsstyrelsens lågspän-ningsabonnenter med i genomsnitt ca 10 procent.

Vattenfallsstyrelsens beslut att införa »en rent elektrisk tariff», som gör de fasta årliga avgifterna direkt beroende av mätbara elektriska storheter och oberoende av antalet bostadsrum, åker-areal eller golvytans storlek, måste häl-sas med tillfredsställelse. Det har sedan länge varit ett önskemål, särskilt från jordbrukare företrädade av RLF, att ett mera utvecklingsbefrämjande eltaxesy-stem än det nuvarande skulle tillämpas på landsbygden. Att införandet av det nya systemet kommer att medföra en icke obetydlig genomsnittlig taxesänk-ning för flertalet elabonnenter på lands-bygden bör underlätta övergången till det nya taxesystemet.

Emellertid kan det — som vatten-fallsstyrelsen själv framhållit — icke undvikas att en sådan radikal föränd-ring av det hittills allmänt tillämpade debiteringssystemet för detaljdistribue-rad kraft kan komma att medföra höj-da elavgifter för vissa mindre elför-brukare. Vattenfallsstyrelsen har där-för, som framgår av vad som tidigare nämnts, erbjudit elabonnenter med en årlig förbrukning av storleksordningen ett par hundra kilowattimmar vissa spe-cialvillkor vilka kommer att innebära lägre fasta avgifter med höga energi-avgifter.

Det kan emellertid redan nu förutses att det finns en annan kategori elab-onnenter på landsbygden, nämligen mind-re jordbruk och hantverkare m. fl., med en årsförbrukning av storleksordningen ett par eller några tusen kilowattim-mar, vilka icke kan använda mindre motorer och apparater än medelstora jordbruk eller andra yrkesabonnenter

och därför måste abonnera på en relativt stor säkring mot en fast avgift som är betydligt högre än vad som tidigare betalats. Desutom finns det många mindre bostadslägenheter, vilka förbrukar betydligt mer än ett par hundra kilowattimmar per år och som skulle kunna nöja sig med en mindre säkring än 16 ampere men som enligt den nu föreslagna indelningen i abonnemangsklasser måste betala en abonnemangsavgift av lägst 132 kr/år, vilket är så avsevärt mycket mer än vad man tidigare betalat att det icke kan kompenseras genom den sänkta energiavgiften.

Sådana mindre jordbruk och bostadslägenheter etc. kommer därför säkerligen att få sina totala elavgifter avsevärt höjda, vilket givetvis måste anses vara i hög grad otillfredsställande sett mot bakgrunden av att storindustrin och flertalet detaljabonnenter samtidigt får sänkta elavgifter.

Då det inte kan bereda vattenfallsstyrelsen några större svårigheter att erbjuda sådana mindre elabonnenter antingen en lägre abonnemangsklass än 16 ampere eller övergångsrabatter eller också maximera deras elkostnader genom att fastställa ett högsta resulterande kilowattimmepris, bör det vara möjligt att genomföra den nya säkrings-tariffen utan att någon kategori av elabonnenter vid oförändrad förbrukning får höjda avgifter eller åtminstone inte behöver betala nämnvärt högre avgifter än tidigare.

Jag anhåller därför om kammarens tillstånd att framställa följande fråga till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet:

Är herr statsrådet beredd att förordna övergångsrabatter, maximering av det resulterande priset per kilowattimme eller sådan ändrad indelning av kungl. vattenfallsstyrelsens nya säkrings-tariff i abonnemangsklasser att mindre jordbruk, bostadslägenheter och andra lågförbrukare på landsbygden, för vilka den nya tariffen kan medföra en vä-

Interpellation ang. lärarbristen

sentlig höjning av de totala elavgifterna, får del av den taxesänkning som från och med innevarande år kommer att genomföras för storindustrin och det övervägande antalet detaljabonnenter, på så sätt att sådan lågförbrukare vid oförändrad förbrukning icke får höjda avgifter?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Interpellation ang. lärarbristen

Ordet lämnades på begäran till

Fröken KARLSSON (h), som yttrade:

God tillgång till goda lärare är det villkor som måste uppfyllas för att skolan skall bli i stånd att svara mot de krav som ställs på den av samhället och medborgarna. Varje elev skall få den utbildning som bäst lämpar sig för och utvecklar elevens speciella anlag och intressen.

Vi vet att det för närvarande råder — och sedan länge har rätt — stor brist på kvalificerade lärare. För riksdagen, som ju har att besluta i fråga om lärarutbildningens omfattning, är det en förutsättning att ha god kännedom om de faktorer som påverkar lärartillgången. Därvidlag kommer läns-skolenämndernas undersökning av lärarbristens omfattning att kunna ge god ledning. Det är således önskvärt att riksdagen snarast får tillfälle att ta del av undersökningsresultatet.

En avgörande faktor för bedömningen av lärarbristen ligger i det program som riksdagen beslutat rörande sänkningen av elevantalet i klasserna inom den obligatoriska skolan. Fråga måste därför uppstå om, och i så fall i vilken utsträckning, lärarbristen hindrat sänkning av elevantalet per klassenhet. Jag utgår från att detta förhållande kommer att belysas av den företagna undersökningen.

Med stöd av ovanstående anhåller jag

Interpellation ang. en utbyggnad av hemvården för gamla

om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få rikta följande frågor:

1) Vill herr statsrådet i god tid före höstriktdagens slut ge en utförlig redovisning för resultatet av den undersökning beträffande lärarsituationen som nu genomföres av länskolnämnderna?

2) Vill herr statsrådet ge kammaren uppgift om i vilken utsträckning riksdagens beslut beträffande sänkt elevantal i grundskolans klasser har kunnat effektueras?

Denna anhållan bordlades.

§ 12**Interpellation ang. en utbyggnad av hemvården för gamla**

Ordet lämnades på begäran till

Herr HOLMBERG (k), som yttrade:

Det finns bevisligen möjlighet att omedelbart åstadkomma en betydande förbättring för många tusen gamla som behöver vård. Anledningen till denna interpellation är inte någon ringaktning för den »geriatriska forskning» som högerledaren anfört som angelägen uppgift för åldringsvården. Det är också självklart att långsyftande planer i fråga om bostadsförsörjning och läkarutbildning m. m. kan medföra ett bättre läge för de gamla i framtiden — kanske redan om tio år. Men då lever förmodligen inte flertalet av de gamla som nu utsätts för de svåra följderna av statsmakternas tidigare församlingar. Det är ingen överdrift att beteckna åldringsvården som ett katastrofområde. Ett mycket stort antal gamla får inte den vård de skulle behöva. I detta läge kan statsmakterna inte hänvisa bara till vad som skall ske en gång i framtiden utan måste tillgripa omedelbara extraordinära åtgärder.

Det finns grund för antagande att en djärvare satsning på hemvården av gamla är den viktigaste uppgiften för

att snabbt uppnå betydande resultat. Vissa landsting och primärkommuner har provat den vägen med stor framgång, så stor att de kommuner som skött saken bäst är överlupna med framställningar från gamla som vill ha vård i denna form.

I korthet handlar det om att skaffa ekonomiska förutsättningar för sådan hemvård. Vårdpersonal finns tillgänglig i mycket stor omfattning i alla de fall där det inte är fråga om medicinsk behandling och omvårdnad. Närmast till hands är släktingar som vanligen gärna tar hand om sina gamla anförvanter. Men för att kunna göra detta måste de i vissa fall skaffa sig en större lägenhet än de nu har råd att hyra. I många fall förutsätter sådan vård att släktingarna i fråga kan avstå från förvärvsarbete, och det är över huvud taget mest ekonomiska svårigheter som hindrar en utvidgning av hemvården.

För de många gamla, som inte har släktingarna att tillgå, är tyvärr bristen på hemsamariter, hemvårdarinnor och liknande utbildad personal ofta en anledning till svåra missförhållanden. Men det behövs inte heller alltid specialutbildning — fortfarande under förutsättning att det gäller den mängd av gamla som inte behöver medicinsk vård. Det räcker för vanliga åldringar med att de får hjälp av en van och kunnig husmor. Och det finns tiotusentals kvinnor som säkerligen kan värvas för sådan hemvård av gamla om de får betalt för arbetet och inte hindras av en massa byråkratiska bestämmelser.

Många gamla föredrar denna vårdform framför intagning på sjukvårdsanstalter och ålderdomshem. Om denna metod tillämpades i mångfaldigt större omfattning än vad som nu är fallet, skulle detta också minska belastningen på sjukhusen i fråga om sådana gamla som mycket väl skulle kunna vårdas i sitt eget eller släktingars hem.

Det har visat sig att landsting som satt i gång hemvård begränsar sin verk-

Interpellation ang. övergången från alkoholstarka till alkoholsvagare drycker

samhet i huvudsak till sådana gamla som i annat fall måste intas på sjukhus. Det är *sjukvård* som är »landstingens huvuduppgift», säger man, annan vård av gamla är primärkommunernas sak. Redan av denna anledning blir det massor av »gränsfall» som är svåra att bedöma, och sådana kompetensvister går ut över de gamla. Men främst beror det även härvidlag på ekonomiska faktorer. Landsting och primärkommuner har stora ekonomiska svårigheter. Risken för skattehöjning blir därför ofta en avgörande invändning mot en ordentligt utbyggd hemvård för gamla. Enligt min mening borde därför alla kostnader för hemvård av gamla bekostas genom statsbidrag. Då skulle det inte heller bli några tvister mellan landstingen och primärkommunerna om vilken del av kommunorganisationen som skall svara för den ena eller andra kategorien av vårdbehövande.

Till slut vill jag ytterligare framhålla att ett ingripande från statsmakterna av det slag jag förordat snabbt skulle leda till förbättringar inom åldringsvården utan väntan på andra åtgärder som i och för sig också är nödvändiga men kommer att dröja lång tid.

Under hänvisning till vad jag sålunda anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande fråga:

Avser statsrådet att snart förelägga riksdagen förslag om sådana bidrag till landsting och primärkommuner att detta kan medverka till en stor utbyggnad av hemvården för gamla?

Denna anhållan bordlades.

§ 13**Interpellation ang. övergången från alkoholstarka till alkoholsvagare drycker**

Ordet lämnades på begäran till

Herr WENNERFORS (h), som yttrade:

Under fjolåret och första halvåret 1963 har i vissa avseenden någon liten förbättring i nykterhetstillståndet kunnat konstateras. Inte desto mindre är situationen alltså — åtta år efter ikraftträdandet av 1954 års reform — i hög grad otillfredsställande. Alkoholmissbruket har i vårt land en sådan omfattning, att det utgör ett av våra allvarligaste sociala problem. Det ligger nära till hands att jämföra med förhållandena i Danmark. Trots att den totala årliga alkoholkonsumtionen i Danmark, mätt i ren alkohol per invånare, numera är något större än i Sverige (4,34 liter mot 4,01), är uppenbarligen de ogynnsamma sociala konsekvenserna där avsevärt mindre framträdande än hos oss. Även om skälen härtill kan vara flera, förefaller det sannolikt att olikheterna i konsumtionsstrukturen spelar en betydande, för att inte säga avgörande roll. Den danska starkspritkonsumtionen per invånare är föga mer än en fjärdedel av den svenska, samtidigt som den danska öl- och starkölsförbrukningen är mer än tre gånger så stor som hos oss.

Självfallet är det en angelägen uppgift att söka minska alkoholkonsumtionen totalt sett, och givetvis är det värdefullt i den mån den helnyktra sektorn kan vidgas, men minst lika viktigt får det anses vara att man genom olika åtgärder förmår bryta starkspritens dominans och skapa förutsättningar för mildare dryckesvanor. Värde av en sådan konsumtionsförskjutning från starkare till svagare drycker framgår inte endast av jämförelser med förhållandena i andra länder utan bekräftas också av vetenskapliga undersökningar, som visar att samma mängd alkohol, förtärd i lågprocentig respektive högprocentig form, i förra fallet ger betydligt mindre rusverkan än i det senare. Nykterhetspolitiken bör alltså utformas så, att den på effektivaste sätt

Interpellation ang. övergången från alkoholstarka till alkoholsvaga drycker

främjar en övergång från sprit till vin och maltdrycker.

Synpunkter av detta slag har delvis varit vägledande för statsmakternas nykterhetspolitik. Något har uppnåtts men mera återstår — den massiva brännvinsseden är naggad i kanten men icke bruten. I vida kretsar efterlyser man i dag och med sikte på framtiden ett alkoholpolitiskt program, som går ut på att med kraftfulla samverkande åtgärder styra över konsumtionen från de högprocentiga dryckerna till drycker med lägre alkoholhalt. Bl. a. anmäler sig här vissa prispolitiska spörsmål. Det antages allmänt — och vitsordas av undersökningar — att priset spelar en betydande roll för konsumtionsvalet. En prisdifferentiering till de svaga dryckernas favör tjänar sålunda i hög grad det angivna syftet. I viss mån ökades prisklyftorna mellan starkare och svaga drycker genom den senaste skattehöjningen, vilken träffade spriten procentuellt hårdare än vinet, samtidigt som maltdrycksgruppen lämnades helt utanför. Om denna anordning får gynnsam nykterhetspolitisk effekt, vilket är antagligt, borde en ännu striktare genomförd prisdifferentiering, i huvudsak baserad på principen skatt efter rusverkan, kunna få än gynnsammare konsekvenser. Detta spörsmål förtjänar att övervägas då prisfrågorna framdeles åter aktualiseras.

Sedan 1957 har Nya System AB bedrivit viss propaganda för övergång från sprit, främst brännvin, till svaga drycker. Särskilt kraftigt har bolaget satsat på sin kampanj under mottot »Byt till vin». I utlåtandet nr 48/1961 med begäran om utredning av alkoholreklamen uttalade bevillningsutskottet, att Nya System AB:s propaganda i stort sett synes ha givit ett positivt resultat. Påståendet jävas i varje fall icke av en undersökning som utförts av statistiska centralbyråns utredningsinstitut på begäran av 1961 års nykterhetslagkom-

mitté. Undersökningen, som avser speciell annonsering i vissa försöksområden under en 14-dagarsperiod, har i den mån signifikanta skillnader mellan försöks- och kontrollområden över huvud taget erhållits givit mycket små utslag. Detta är begripligt med hänsyn till experimentets begränsade omfattning. Av intresse är dock att de farhågor man på sina håll hyst beträffande dels vinpropagandans eventuella konsumtionshöjande effekt för vin och sprit tillsammansantagna, dels denna propagandas möjliga negativa påverkan på icke-alkoholkonsumenter, ej fått något som helst stöd av det framlagda materialet. De utslag som erhållits talar snarast till propagandans förmån. Ett resultat, som dock enligt undersökarna bör bedömas med försiktighet, ger sålunda vid handen att antalet konsumtionstillfällen ökat något för vin och reducerats i minst samma omfattning för sprit. Ändringen i vanemönstret var dock inte så stor att den satte påvisbara spår i den kvantitativa konsumtionsstatistiken. Det klaraste utslaget gällde konsumenternas attityd till priserna: intervjupersonerna i försöksområdena hade blivit bättre medvetna om prisskillnaden mellan vin och sprit.

Även om slutgiltig ställning till reklam- och propagandafrågorna inte kan tagas förrän nykterhetslagkommittén framlagt sitt betänkande, synes det angeläget att hithörande spörsmål redan nu beaktas i ljuset av den nämnda undersökningen. Finns det skäl att bedöma riskerna med Nya System AB:s propaganda för mildare dryckesseder såsom mindre än de med denna propaganda förenade vinsterna i nykterhetskänseende, bör uppenbarligen kampanjen utan dröjsmål intensifieras.

Inte minst mot bakgrund av det danska exemplet synes det önskvärt att en betydande del av den totala svenska alkoholkonsumtionen kan styras över till maltdryckssektorn. Även om sannolikt vinet har större konkurrenskraft i för-

Interpellation ang. övergången från alkoholstarka till alkoholsvagare drycker

hållande till brännvinet än maldryckerna, torde man icke kunna bortse från att i varje fall starkölet i åtskilliga familjer kommit att användas som substitut för brännvin. En sådan utveckling bör givetvis främjas. Otvivelsaktigt skulle starkölets konkurrenskraft i förhållande till de alkoholstarkare dryckerna kraftigt öka, om lättnader infördes i utminuteringsen så att t. ex. saluförandet överflyttades till livsmedelsbutikerna. Andra fördelar står också att vinna med en sådan ordning, främst att kunder, som endast har för avsikt att köpa starköl, hålls utanför systembutikerna och därmed undgår frestelsen till impulsköp av spritdrycker.

Det kan möjligen invändas att den popularisering av starköl, som en försäljningsreform i antydd riktning skulle innebära, icke vore alldeles riskfri. Invändningen kan inte utan vidare avvisas såsom grundlös, men som alltid i nykterhetspolitiskt reformarbete måste risker vägas mot sannolika fördelar. Anser man det vara en angelägenhet av första ordningen att bryta starkspritsedens dominans, måste man vara beredd till vissa okonventionella konsumtionsstyrande grepp. Att låta det 4,5-procentiga starkölet säljas under samma betingelser som gäller för det vanliga 2,8-procentiga ölet borde knappast te sig som ett alltför vågat experiment — särskilt om det ses mot bakgrunden av det ofantliga experiment som företogs i och med spritransoneringens slopande och som ligger till grund för vår nuvarande nykterhetspolitik.

I detta sammanhang förtjänar påpekas, att starkölet i obegränsad mängd var tillgängligt under hela spritstrejken i våras. Under mars—april tredubblades försäljningen, vilket vittnade om att många då nyttjade starköl i stället för sprit och vin. Trots att bland de nya starkölskonsumenterna bör ha funnits ett icke obetydligt inslag av personer med avancerade alkoholvanor, var

nykterhetssituationen under denna tid ojämförligt bättre än normalt. Förhållandet ger — låt vara att erfarenheter-na från en så unik period bör bedömas med försiktighet — i allt fall en antyd-an om skillnaden med avseende på sociala konsekvenser mellan starköls-sed och starkspritsed. Över huvud taget förefaller det, med hänsyn till den erfarenhet man numera har, föga motiverat att i försäljningsavseende behand-la starkölet på samma sätt som de högprocentiga alkoholdryckerna.

Under hänvisning till det anförda an-håller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för fi-nansdepartementet få rikta följande frå-gor:

1) Är herr statsrådet beredd att, un-der fullföljande av den huvudlinje i svensk nykterhetspolitik som syftar till en övergång från alkoholstarka till al-koholsvagare drycker, i samband med de skatteändringar vilka framdeles kan bli aktuella medverka till en längre gående prisdifferentiering till förmån för de lågprocentiga dryckerna?

2) Är herr statsrådet beredd att fö-reslå åtgärder i syfte att intensifiera den propaganda för övergång från sprit till vin som för närvarande bedrivs i Nya System AB:s regi?

3) Är herr statsrådet beredd att över-väga sådan ändring i rusdryckslagstift-ningen att det 4,5-procentiga starkölet får saluföras under friare former, even-tuellt i livsmedelsbutiker och på där-med jämförliga försäljningsställen?

Denna anhållan bordlades.

§ 14

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 173, angående ytterligare tillägg å de livräntor som utgår enligt förord-ningen den 11 juni 1943 (nr 347) om vissa ersättningar vid införandet av

statsmonopol å importen av tobaksvaror,

nr 177, med förslag till förordning om skattefrihet för viss ersättning till Karlskronavarvet aktiebolag och Svenska reproduktionsaktiebolaget,

nr 178, om godkännande av avtal mellan Sverige och Danmark angående samhandeln med jordbruksprodukter inom den europeiska frihandelssammanslutningen m. m.,

nr 179, angående försäljning av viss kronan tillhörig mark, m. m., och

nr 181, angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter, m. m.

- Dessa propositioner bordlades.

§ 15

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 136, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt, motionerna:

nr 949, av herrar *Hedin* och *Hamilton*,

nr 950, av herrar *Holmberg* och *Nilsson* i Gävle,

nr 951, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården m. fl.,

nr 952, av herr *Levin*, och

nr 953, av herr *Levin*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 164, med förslag till allmänna riktlinjer för en malminventering i Norrbottens län och till lag om inskränkning i rätten till inmutning inom Norrbottens län, motionen nr 954, av herr *Broberg*.

Dessa motioner bordlades.

§ 16

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.16.

In fidem

Sune K. Johansson